

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
түптөлүнгөн.
1966 ч.
МАРТ
24
ЧЕТВЕРГ
№ 69 (6395).

Өрттө 2 көп.

Соңгулдага белеткел эгелээн

МОСКВА. Найысылалык партия организациялары ССРЭ-нин Дээди Советинге соңгулдага белеткени эгелээн. СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилдин оң-он муң агитаторлар чонга тайылбырлап, маалым хоорай Москванын чедикшиинерин оларга таныштырып турар.

«1905 чылдын революциянын тураскалы» заводтун агитколлектив соңгулдуларын солун кезээнин эрттирген. «Трехгорная мануфактура» комбинаттын музейинге Кызыл Пресня районун агитаторлары болгаш пропагандаистери экскурсиялап чорган. Советтерин эрге-чагырганы дээш Кызыл Преснянын ажилчы чоннарын демиселдин дугайында, куренин эргелеп башкарынга ажилчыларнын калбак киржилтезинин дугайында аңаа беседа болган.

(СЭТА).

ССРЭ-нин Дээди Советинге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязынын составынга кандидаттар депшидилгеи

ССРЭ-нин Дээди Советинге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязынын составынга кандидаттар депшидир турар. Төп соңгулда комиссиязынын составынга Ленинградтын коммунист организациядан партиянын Ленинград обкомунун ийги секретары Г. В. Романов, Эстониянын коммунист организациядан Эстониянын КП ТК-зынын ийги секретары А. П. Валерин, Казах ССР-нин Караганда облазынын №31 шахта коллективинден хөмүр даш комбайнын машини Н. Омаров, Киргизиянын чырымышкын, дээди школа болгаш эртем албан черлеринин ажилдакчыларнын профивелидин Киргизиянын Чүй районунун Санташта сес чыл школынын башкысы партия кезигүүтүwes Н. Ташпаевы депшидир.

(СЭТА).

ЛЕКТОР, ООҢ ДЫҢНАКЧЫЛАРЫ

Кызылдын Улуг-Хем ол чарында Кудтура бажынынга кижилер шыгырт долдур чымлаан, эртер черлерде бестин тургулаан. Ол дээрде делегей байдалынын талазы-биле лекция номчур лекторлар-биле чонун ужураштып турганы ол. И. П. Соболев, Ф. А. Житков, Л. Ф. Антипин олар делегейин амгы байдалынын, СЭКП-нин даштыкы политиказынын, советтүг чугула болушкуннарын дугайын аңаа беседа кепир-биле чымлааннарга чугаалап берип турганнар. Ужуржылаага келгеннер ол кезээге аажок таарынганнар.

Шаган-Арыгнын Кудтура бажынынга солун лекция база болган. Дөрт чүс ажыг кижилек динчаар дээш келген. Кызылда педагогика институтунун башкысы С. А. Хоршавия «америк амыдыралдын кепир-деп адаар чүве дугайын шагаан-арыгжыларга тодаргай таныштырган. Америка дугайында хой номнар-даа, чүдүлдер-даа бижиттинген болбайн аан. Мычаарга океан мында ол чуртка боду чорааш, хамык чүвени кара-биле көргөн бо чер чурттуг кижинин чугаазын дынаанары кайгамчык солун болгай. Станислав Андреевич бүүрелдик фактыларын ажылгап турган, лекцияны кончук солун номчаан. Айтырылган-даа хой болган. Чыгалан кижилерин сеткилдиган: олар америк улустун дугайында шын билишкенин алган.

Лекцияга кижилер чып алыры берге, ынчангаш ону кино азы танчы мурнунда кылыр азы өске-даа

хандыкшылдыг чүве - организациялар дээр шын эвес, харын-даа хоралыг боду чамдык улуртукчу эштерде, кудтура ажилдакчыларында ам-даа болган. А херек кырында чонун билдирген организацияга эки лекциялар-же күзөлдүн-биле кээп турар. Организация дээрде-де кижилерин күзөлдү, сонугураалын билдир, оларын угаан-бодалын ам үеде кандыг айтырыг хаара туруп турарын билдир болгаш аңаа дүүштүр лекцияларын темазын шилеп алыры болгай. Чинжээ, чаа беш чылда бестин районувус, колхозувус, бүүдүргөвус, орулгалыг ажилдакчыларын аргалары, делегей байдалында кол болушкуннаар дээр чергелг темалар кижилерин черле сонугурадыр.

База бир кол чүве - теманы билдир, шымаар лекторун шилеп алыры болур. Теманы эки билбес, өске кижинин баш улур бижип каан текстин бажын бестин көзүрбейн номчур-рунга өлөжүр ындыг кижилерин лекторунун үндүткелдиг ийиндире үндүрбес херек. Кайы-бир - темага лекцияны ол айтырыгны эки билдир, ол дээш сатып човап чоруур кижини номчур эргелг. Бистин эки лекторлар-биле - райком секретары Ш. Д. Куулар, колхоз даргазы В. С. Тамын-оол, зоотехник Е. Г. Боромислова, эртем ажилдакчы М. А. Хадахан болгаш өскелерин-даа эки лекцияларын чыдыг ына.

Ажилдерин лекцияга чалаар айтырыг улур ужураалыг. Кижичы мурнунда кылыр азы өске-даа

харын оон ажыктыг хой чүвени билдир алыр мен, лекция солун болур деп бүүрелдик келер журулуг. Бичалаажок бистин кудтура ажилдакчыларымыс, «Билиг» нитилелдин организацияларын лекция дугайында көскү, чараш чаралалар кылбас, чүгле бичин саазынга бакка-сокка шорбарлап каарлар. Оон туржук лекциянын адын, лекторунун фамилиязын чазып кааш, оон-биле лекторун-даа, чонун-даа хүндүлөвезин көргүзөр чоруктар бар.

Эш Хоршавиянын Шаган-Арыгга кылган лекциязы чүге хой кижилек болганмы? Кудтура ажилдакчылары хой черлерге чараштыр бижээн чаралаларын аскалаан, тус черини радиозун дамчытыр чаралаан. Ол ышкыш хоорайнын парторганизациялар лекция болурун баш улур дынааш, коллективтеринге эки чаралап турган. Лекцияны баш улур шын арганизаатарга, эки белеткээрге, оон түнели черде эки болур дээрин бо чижек бадаткап турар-дыр.

Көдээ черлерде эки ажылдыг лекторлар организацияларын лекция пропагандазын билдирг, ханы болор угаан-бодал негелделерин хандырып, оларын амыдырал-чурталгазын, ажил-терезинге улур сааларын чедир турар. «Тинделгез» совхозта (удуртукчуу Н. Керте), Каа-Хемин «Ленинчү орук» колхозта (удуртукчуу О. Салышкова), Барыин-Хемчинин «Болшевик» колхозта (удуртукчуу эш М. Чыргал) болгаш өске-даа черлерде «Билиг» нити-

лелинин организациялары эки бодол кылган планнарын тургускан, партбюроларга баддаладып ап турар. Лекция пропагандазынга партия, совет ажилдакчыларын, ажил-агыг улуртукчуларын, тускай эртемчилерин саалаа-биле кириштирп турар.

«Билиг» нитилелинин республикада 172 организациядан, ийи муң беш чүс ажыг лекторлардыг ажилдап турар. Бо дээрде эи хой хуузу эки ажилдап, ажил-агыгга, кижиндиге херезинге улур саалар чедирп турар аажок улур күш-тур. Мычаарга бир эвес организация бүүрү, лекторлар шунту үргүчү эки ажилдап, ханы утка-шынардыг пропагандазын доктаамал чорууду келген болза, лекция пропагандазы биске моон эки, оон идеялыг саалары улам күш-түт турар ийик. Философия, политэкономия, атеизм, мурнакчы дуржулга, шериг-патриоттук кижиндиге темаларыга лекциялар бисте ам-даа эвээш. Эртен чылын номчуттуган 13 муң ажыг лекцияларын чарчылдыан эвээж бүүдүргө улустоктарынга номчуттуган. Аныктарга лекциялар эвээш, нити лекциялар оонун бири хире-ле болган.

Республикада ам үеде XXIII съездин беш чыл планнын талазы-биле Директивалар төлөвилдин таныжары үргүчүлөп, съездинг төлөптүг ужуражыр дээш ажил-иш ханыгып турар. СЭКП обкомунун пропагандаччы болуу бо талазы-биле улур ажилдарын районнарга кылган. Бөдүккө киришкен элээн хой дур-

жугалыг пропагандистер эки ажилдааны өөрүчүгү. Иччалаа-даа чамдык улуртукчу эштер «ай-шөлөөн чогууга» чылдааанааш, онашкан черлеринге барбааны чөптүг эвес болган. Барык-ла бүтү черлерге Директивалар төлөвилдин пропагандалар талазы-биле хураалар, лекциялар, беседалар болгулаан. Иччалаажок лекция пропагандазынын хой чүтү солун болгаш дээштик хевирлерин, көскү агитацияны чедир ажылгапайн турар бис.

Партия организацияларынын болгаш «Билиг» нитилелинин организацияларын сорулгазы болза, Директивалар төлөвилдин, СЭКП ТК-нын Ленинуларын шиттирлерин пропагандаларын улам калбартыры, ону ажил-агыг сорулгалары-биле, коммунист кижиндиге-биле сырый холбаары болур. Лекция пропагандазынын бүтү байлак хевирлерин ажылгаар, эки дуржулгаларын мөөнөзөр херек. Ол болза СЭКП-нин ам болур XXIII съездинин документтерин пропагандаларынга биске шыгыг белеткел болур ужурулуг.

Лектор бүүрү партиянын ТК-зынын негеп турары ышкыш, чон-биле шымык дым-биле, чуну-даа чакыр-бай, чуну-даа хөөрөтпейн, боттук чедикшиинерин-даа, бистин хөгжүлдевин бергелерин-даа көргүчүлүг тургаш чугаалаар, оларын күштерин чаа бедиктерин, баамнарын чедип алыр дээш демиселге мөөнөзүр хүдээлгелг.

Рейдиде — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра», Ленин аттыг колхозтары

ЧИИК КӨРҮП БОЛБАС!

УРЖУНТАРЫН ТЫВАР

«Шын» солунун болгаш СЭКП-нин Чөөн-Хемчик райкомунун чанында радио дамчыдылганын рейд бригадалы «Искра», Ленин аттыг колхозтарда малдын амгы байдалынага хамаарыштыр хыналда чоруткан. «Искра» колхозтун бүтү шээр малынын 60 ажыг хуузу төрүп, 4530 баш хураганнар менди доругуп турар. Нитинин мал ажылын хөгжүдеринге ак сеткилдиг ажилдап, кыштагалаашкынын болгаш малдын чаш төлүн камгалап алырын чедикшиинин чорудуп турар малчынар бар. «Искра» колхозта республиканың алдарлыг малчыны Ондар Шаранин, оон кадайы Ондар Бичирут, огу Ондар Алдын-оол (хой-хунук дуалакчызы) СЭКП-нин XXIII съездинге уктуштур алган хүдээлдерин күүсөдир дээш эки түндүктерин чедип ап турар. Ондарларын кодаанында төрүр 350 хойнаары турган, аңаа чыгаша 340 баш хураганнар эки доругуп турар. Кажаазын хойжу ийн үлүктөй кылган, бирээзинге төрүр, бирээзинге төрөш хой турар кылдыр таарыштырган. Хураган кажаазларын улур хой кажаазынын иштинге аастан кылдыр кылганы сакмандиктерин ажилдарынга элтип. Хураганнарын чаштары, ортумак чергелени болгаш төлелери - мынчаар үш бөдүккө үстүнген болгаш өткүргенери шаараш көрүмшалаарга чертеринин турар. Хойга, хураганга ситен четчири-биле бар. Сүт болгаш дус-биле доктаамал хандырткан.

Хөмүр даш разрезинин коллективинин ажилчынары ажил шагын-дан дашкаар 2,5 тонна сүт кирер ишкирингистерне кылган, колхозтун Чодара бо хойжу бригадалынын дуржулгалыг хойжузу эш О. Шаранинге апарып хүдээлгип берген.

Дажыларын белекке берген бо цистерназын кодаанар аразында-даа сөөртүп ап чоруур кылдыр таарыштыр кылган.

Төрүр хойга он ажыг чылда ажилдап турар коммунист Куулар Сүндү-оол, оон кадайы Куулар Би-оол-ла салбырда эш Бурун-Сот Ондарга баштаган 8 ийи састалыг суггарычтар азевоу Сарыг-Алаан, Чаш-Терек суггарыга буталарынын дестерин аштап эгелээ, а эш Кызыл-оол Монгуштуң азевоу Чодак-Кара-Сугда чаа хову турлаан туруп, ол ажилды апрель 1-ге чедир бүүрү доозар сорулгазы салган ажилдап турар Ажык Ойда. Ак-Баалыкта хову турлаарга чыгып.

«Сүт-Хоз» совхозтун Бора-Тайга салбырынын Шал-Теле хову турлаанда ийн өрөөзү улур барак-

чедек бо чылын 100 хойга олааштыр 100 хураганын, бир хойдан-на 2,5 кг дүтүк алырын хүдээлген. Оон кодаанында 343 төрүр хойнуң 317-ин хураганнаан. Чаш малда хорамча чок.

Мал ажылында оон-даа өске мындыг кезээ хойжулар бар. СЭКП-нин ээлчеглиг XXIII съездинге уктуштур калбарган коммунист чарыш-ка киришкен колхозчу малчынар шак мынчаар ажилдап турла. Нитинин херезинге ак сеткилдиг ажилдап, ийн-чангыс кижилерин үржүдүр мал ажылынын хөгжүлдезинге шактыгыт чүдүлөр бар.

Колхозтун Кызыл-Хавак сүт-бараан фермазында байдал тоң багай. Инектер болгаш молдургалар кажаазында бүс үндүр тыртар хооралар чок, дашкаар үер дылык чогундан малдын тынжы кажаа иштинге бүүрүлүкш, оон чаша чагганы-биле домей дамды дүшкөш, кажаа иштин малташталырып турар. Аскалыг ортук үндүрүп төккөн мал өдө ол өрүктүң үнү дугаар чаландыр төктүрүп келсе-келсе, ам кажаа эжинде көп үскен. Ол дугайын ферма эргелекчи эш Кошкар-оол мынчаар тайылбырлап турар:

— Бо өдөк удавас арлы бээр. Ынчангаш өдөгөр мынчалдыр төп турган чүве. Чадаана хоорайнын чуртукчылары погаа парининге херептеп, сөөртү бээрлери мынаан.

Эш Кошкар-оолдун хөмүрү чылаа бо тайылбыры шынга черле дүүшпес. Ол өдөкти сөөлдө барып демей-ле артылап аштаар ужурга таарыштыр апар.

Инда молдургаларын дөгөзгө божалыг. Ол фермага быгылган м-л эччил Монгуш Чирең ол молдургаларын эмир туржук, ол молдургалар баштаар черин кезигүүчү киж хирезинде ферманың ажилыг сегилеринге дузалыг чүнү-даа кылбаан.

Мал чемнерин будан-шаң ажылдап турар. Чижээ, молдургаларга ситенин те-чая каап бээр, а олар ону орта-даа чивес, бот-боттарында былашкып, хейде-ле саза бажып кааптар. Оон өдөк-биле кады үндүр эштинип турар. Колхозта мал чечи

төнүп, өске ажил-агылдардан сазын ап тургаш-ла, ынчалдыр тетчелеп турары бөдүрү бүүрү херек болур деп сазаа чөгүр.

Ол ферманың ажилдакчыларынын ортузунда лекция номчуглаш, беседалар болбайн, чагаан солуннары, журналары четче келбейн турар. Районнуң моон мурнузда кээп турган автолавказы келбестенден бээр ийн ай четкен.

Чаңгыс-Хадында кыштаан хойжу Дамын-Суруннуң хөмүрү байдалы эки эвес. Оон 210 хөмүрү, он хой ийстез болза-даа, малчынын өдөндө 10 хураган өлгөн. Оон чылдаагы хойлар болгаш хураганнар минералдыг чемнерин, ылангыс дусту ажылгапайн турарында. Хураганнары карарып баксыраан ситен-биле чемнерип турар. Хойлар, хураганнар сугат-биле четпес хандырттыган.

Малынын дус-биле, мал чечи-биле четте хандырткымайн турарын эш Дамын-Сурун колхоз баштаар черинге чарыттыптыр олар.

Колхозтун хойжузу эш Сендажынын кадарган малынын ажаалгазы багай эвес. Мынчаа-даа төрөт-дөрүк, таным-көрүш тыртар чаны-биле эш Сендажы Чадаана хоорай чурттуг, Чадаанада № 463 механизмада көкүрү чоруп турат Монгуш Май-оолдун 6 өшүктүн анайлары-биле кады 12 баш, хөмүр даш разрезинин дарганы Диртыс-Сарыгын 10 өшүктүн анайлары-биле кады ийи-ленин малында кады алган, ажаал кадарып турар. Ол хуу мал нитинин малы-биле кады колхозтун оларын одарлап, ситенин болгаш өске-даа мал чемнерин чип турар.

Бо дугайын колхозтун баштаар чери канчаар көрүп турары билдинмес. Колхозтун ревизия комиссиязы (даргазы Ховалыг Доржу) бо дугайын хынап көргөн бо, кандыгы? Мону кичээнгейге алза чөгүр! Бир кодан төрүр хой кадарчызы Донгак Авакай кадарган малын эң кагаш, чорупканнидан бээр ам 20 хонук чедип турар. Ол хойну ам оон кадайы кадарын ажаал, ажилынга күш четпейн турар. Оон хараазы-биле ол кодадан 30 хураган өлгөн. Оон чылдаагы хураганнар база-ла дүүдүр баксыраан ситен чип, минералдыг чемнер хергелерин турарында. Авакайнын аал-чуртун, ажаалган малын кагаш ужуру болза, ажилдаан ажы 107 рубльди кола-дыс бухгалтериязындан алган, Теве-Хая, Чадаана хоорай ол ынчаар арагалап, толап чоруп турарында. Ону орталандырып хай дээр чурум кайла? Колхозтун баштаар чери нитинин малын ындыг иделес чок кижилерге каартып кааш, хемгек албайн турары элентиг.

Ленин аттыг колхозтун чамдык кодаанарында малын байдалында улур четпестер бар. Баян-Тала дүверинде Монгуш Чикчалтын бригадирин хойжу-бригадада минералдыг чемнер чок бооп турарында

ШЫННЫН Рейдизи

элээн кодаанарда хойнуң дүгү тоглап дүжүп турар. Эки ажаалга-биле хандырткымаандан Кудлар Умер-оолдун хөмүр ам үеде арып, дүгү дүжүп турар. Сөөкө болгаш Баян-Тала дүверинде шээр мал кодаанарында чаш мал элээн хорамчалыг болуп турар.

Колхозтун сүт-бараан фермаларында күш-ажылдыг организациязы багай тургустунган. Оон хараазы-биле сүт саалазы күтүлүп турар. Колхоз бирги кварталда 58 тонна сүт бүүдүр турган, ийн ай ажыг уенин дүргүзүндө 26 тонна-ла сүт бүүдүр ийикке, күрүнге сүт сааларын квартал планнын чүгле 58,3 хуузуң күтүскен.

Бога малдын тарып боозадылганын организацияст чорутпааны-биле колхозтун 1000 хире баш инектеринден чүгле 90 инек оолдаан.

Малчынар ортузунда зооветеринарлыг өөрелдерин сөөлү үеде чорбастаан. Ындыг өөрелдигелер дугайында колхозта партия, комсомол комитеттери (секретарлары эштер Самдан, Олей) сонугурагайн турарлар.

Бо ийн колхозтун мал кыштагалаашкынында бо илерээн четпестерден рейд бригадалы мындыг түннелди кылды. Бо кыштын дошкун эвес байдалы (хар чута, харын-даа сугат бестин четпес, сөөк шөлдүт эвес) колхозтарын улуртукчуларынын сеткилин соогурадылган, ынчангаш олар мал ажылынын бригадирлерин, тускай эртемчилеринден болгаш малчынарын боттарында негелден коштаккан, ийшаанда хыналда чорутпаан. Оон уламандан чамдык малчынарнын ажылы суларан. «Магалыг-ла кыштыр бо, мал кайын тооруде дээр хөөнгө алылкан.

Кыштын чык көрүп болбас. Банды-даа кыжын бир эвес, ажаала, хайгаарал баксырап болза, мал демей-ле чудай бээр деп чүвени херекке албайн барганнын уржук бо-дур. Кыштагалаашкынын төнтүзүн-ге чедир ам-даа ай ажыг берге үе арткан. Бир эвес шынгын хемчегер албас болза, бо уениң иштинде малга, ылангыс чаш малга улур когарал чайлап чок таваргыч. Ынчангаш болдунар-ла хемчегерин алыр болгаш ажилынга чалга, харын-салга чок малчын ол кадалааган кижилер-биле өтөжип турар чоруктуг соксарып дугайында колхозтарын баштаар черлеринге рейд бригадалы саналын кириди.

«Шынның» болгаш СЭКП-нин Чөөн-Хемчик райкомунун чанында радио дамчыдылганын райком:

В. ТУМЕТЕИ,
райкүүскомнун ажилдакчызы;
К. КУУЛАР,
СЭКП райкомунун ажилдакчызы;
Н. КАВЫ-ООЛ,
радио чөвүлелинин кезигүүчү;
М. СЕВЕН,
«Шынның» штаттан дашкаар корреспонденти.

СЭКП-НИН XXIII СЪЕЗДИНИНГЕ УТКУШТУР

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунун колхозчулары Т. Самбу биле К. Шулу олар хойжу Уванзай Тере-Бадла сакмандиктеп ажилдап турарлар. Оларын киж бүүрү 70—100 чедир хураганнары ажаал өстүрүп турарлар.

ЧУРУКТА: сакмандиктер Т. Самбу биле К. Шулуун хураганнар чемгерип турары.

Фото А. Дембильдип.

Квартал планын күүсөдипкен

Улуг-Хем районнуң колхозтары болгаш совхозтары март 20-ге чедир 609 тонна сүтү күрүнге дужааган. Ол болза квартал планындан 139 тонна хой болган. «Күш-ажылдан хостуу» колхоз болгаш «Улуг-Хая», «Найрал» совхозтар өске ажил-агыларын мурнааш, сүт ду-

жаалдазынын талазы-биле шалыпкыр болганнар.

Кварталдын эът планын район нити-зи-биле 105,1 хуу күүсеткен. «Улуг-Хая» совхоз планын 2,5 катап ажыргаш, съездиге чедикшиининг ужуражыр дугайын-да берген сөзүн быжым-биле ээлээн.

Наа-Хемден кысна медээлер

«ОКТАБРЬ 30 ЧЫЛЫ» колхозтун кезигүүчери школага болгаш кудтура албан черлеринге хергелээр олар мыш белеткелгеге ийдепкелди киришкенер. 100 кижичүгө бир хун иштинде 170 кубометр мышты хап тургускан.

«БУРУНГААР» колхозка база-ла ыдыг ажил дайныккан турган. Комсомол организациязы ол чаагай херекти эгелээ. Бүрүн-Хемин 100 ажыг чуртгалыгтай-гаже башташ үнүткен. Олар ын-

чан 200 кубометр мышты белеткээ. Ол-ла хун 9 автомашина демги кестинген мышты суурга сөөртүп аекелген.

РАЙОНДА кудтура университетинин ээлчеглиг кичээли Сарыг-Септе кудтура бажынынга болуп арткан. Кызылдын хөгжүм үчилешинин башкылары ынчан, улуг композитор Бетховенин чогоадыкчын ажилынын дугайын таалайлырлап чугаалааннар.

Чөөн-Хемчик районнуң тараа шөлдөринде чакыс ажил-иш ханыгып эгелээ. «Тыва» совхозтун Хөндөргей салбырынын ажилчыны эш Билин-оол Сатка удурткаа 30 кижик составыг эвею тараа шөлдүр кур черлерге элбедир сорулгазы салган. Бедик-Тей деп черде кымыл хараган аштаар ажилды чоруда берген. Сөөлүгү хөмүр чедир ол эвею 60 га сугаттыг кур черин кымыл харагалар аштаан. Ол ажил чымыл хөмүр келген тудум улам калба-рып турар.

Часкы ажилдар мурнуу чарында

Ол-ла салбырда эш Бурун-Сот Ондарга баштаган 8 ийи састалыг суггарычтар азевоу Сарыг-Алаан, Чаш-Терек суггарыга буталарынын дестерин аштап эгелээ, а эш Кызыл-оол Монгуштуң азевоу Чодак-Кара-Сугда чаа хову турлаан туруп, ол ажилды апрель 1-ге чедир бүүрү доозар сорулгазы салган ажилдап турар Ажык Ойда. Ак-Баалыкта хову турлаарга чыгып.

«Сүт-Хоз» совхозтун Бора-Тайга салбырынын Шал-Теле хову турлаанда ийн өрөөзү улур барак-

тың иштин чугайлааш, чымыл-лаан. Оруннар салдыган. Столо-ва ажилдап эгелээ. Ол хову турлаанда 9 «ДТ-54», 7 «Беларусь» тракторлары аекелген, тармагыже кириштеринге белек кылдыр тургускан.

Кымыл-Хадын бугаазынын дө-лөү 20 ийи аштап эгелээ. Ол Орундо 10 га чери чымылды-биле суггарган Тараа шөлдөринге өдөк сөөртүп ажил аныг-тузук. Ында 9 «Беларусь» тракторы быгылган. 100 тонна эдөк сөөртүнгөн.

ЧОННУҢ УЛУГ ИДЕПКЕЙИ

С. О Ч У Р,
СЭКП-НИН УЛУГ-ХЕМ РАЙКОМУНУҢ СЕКРЕТАРЫ

Чад беш чыл пиланың талазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездининг Директиваларының ажылчын бистин районунуң ажылчын чоннары бөгү совет кижилер-биле бир дөмей ханым-биле танышты. Коммунисттик партияның болгаш Совет казактын чыгыш ширкел, даштыкы политиказын чыгыш кижилер деп дегип турар. Директивалар төлөп-дөп паралаага үнген соонда, ою ажылчын чоннарын калбак массаларына таныштырып СЭКП райкому чоруда берген. Чон беш чыл пиланың чүгө дегип турар эвес, ою боттарының бо хүнүгү ажал-чорудатканын дайынчы программаны кылдыр хулааң ап, коллектив, кижилер бүгү күнү кызырын тодарайын, чер-черде чад беш чылдың бирги чылы канчаар эгелешинге анализин берип турар.

Бо хүнүгө чедир район иштинге 92 элек черге таныштыла хулаалар болгулаан болгаш 330 кижилер Директивалар төлөп-дөп хулаалар чүгө чугалаан. Салдыгын соругаалар амандарга малаал чыгарып чүгө чугалаан. Салдыгын соругаалар амандарга малаал чыгарып чүгө чугалаан. Салдыгын соругаалар амандарга малаал чыгарып чүгө чугалаан.

Күш-ажыл камгалалын экижидер

Техниканың айым чок чоруну болгаш бүдүрүлгелерин амыр-шевер кижилерин калыңга улуг ужурун салып. Оол-биле калы айтырыгын өске талазын—арымы болгаш бертин чоруктан продукцияны калды-быр кезин чедир бербес таварылар өндүрүлгелерин үтүп болбас. Эрткен чылын республикада «Сельхозтехника» каттыжымшыкының бүдүрүлгелерин үтүрүп амыр-шевер кижилер, күш-ажылды камгалар болгаш техникада айым чок болуу талазы-биле чамдык ажылдарын кылган. Күш-ажылдын бүдүрүлгелерин, механизациянын бедеринче болгаш технология чорудулааларын сайырап-айжыларынче, ажалдар чедирин экижидеринче уланган организм-техника хем-чегерин сайырларын болгаш каттыжымшыкынын хой үрүтүз ажалдап кылгаш, ботандырып чоруткан.

Кызыл-Мажалык, Улуг-Хем, Каз-Хем салбырларга болгаш Танды, Чадаана каттыжымшыкынара тракторларын даштын чуур тургузулааларын кылып тургускан. Ол чорук машиналарын чызып, адырып турган үеде мастеркаларга болуу хир-доуракты чок боттарында калды дуулаан. Көдүртүр транспорт дериелер болгаш керекселдер-биле ажалдар чедирин хандылар, тускай хеп бээр база бүдүрүлгелер амыр-шеверин байдалын экижидер талазы-биле улуг ажалдар чоруттуган. «Сельхозтехника» Бин-Хем салбырына чехтерин булуп доулаан болгаш техникти дериелерин кылган.

«Сельхозтехника» республика каттыжымшыкынын бүдүрүлгелерин амыр-шевер кижилерин аразында Кызыл-Мажалык салбыр үстүндө абыргы талазы-биле өрткен чылын дээр чедирин-кин.

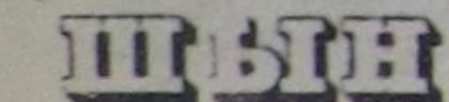
Чаагай сеткилдиг кижилерин күжү

Биске чад хүн бүртүз-де чаа-чаа өөрүшкү-биле демделеттинки, чырыктыг болгаларын төртүтүпүр келер. Бир бажын тутунар—өске чөжө халпар. Аял ажал база катал-ла ыры-биле

Автомобильчлер сөзүн ээлээр

Съезд муруну чарынын социалист чарынынга киришпашан, Чадаанын автоагыл-агылчы ажалдарын бекиткен социалист хүлээлгелерин алганар. Беш чылын баштайгы чылында пландан дашкаар 2 муң тонна чүктү сөөртүр, 50 муң литр ынар-чээр материалды камнап алырын, автопарки чүк сөөртүлгезин 70 муң тонна километрге бедидерин шиттир-лээр.

Чадаанын автомобильчлерин алган хүлээлгелерин ам амдыралга чедирин боттандырып турарлар. Бүгү-ле кол техника-экономика көргүзүлгөр талазы-биле кеартал дашкаар олар март 17-де чедирин-киннү күткөннөр. Бирге кеартал-дың чүк сөөртүр дашкаарын чолаачылар Дмитрий Анурханов, Алексей Сидоров, Монгуш Седен-оол, Георгий Овчинников, Василий Лобышев олар амыр күткөннөр. Септикчлер Валерий Ганев, Салып Биче-оол база эки түнелдерин көргүскөн. Хоорай автобустунуң чолаачылары Павел Володин, Тазыяр Монгуш, Дмитрий Нехлода олар грабик өзүлгөр эки ажалдар турарын автоагыл-агыл чедирин удуруткучлары мактап турар. Коллективтик чолаачылары үш айда дашкаарын амыр күткөннөр.

таалана-панын 143 хуу, ээтин—105 хуу күткөн, сээдинге бөл-лөшө ол деп чоргаларын илереткен. Район көдээ ажал-агыл про-дуктуларын (ээтин, сүтү) күрүнеге садар талазы-биле квартал пиланы күткөн. «Улуг-Хем» совхозун Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы сүтү бүдүрүлгелерин-даа, күрүнеге садарын-даа талазы-биле соци-алист хүлээлгелерин ырыкта амыр күткөн, чарышка муракчы болуп турар.

Пиланын хуусаа бетинде, ыра-та-ла амыр күткөн, үш-панын му-нап бар чорур шолбаннарын хой-биле адал болур. Ша-ла оларын амырда хойнуң кымык оодала-кымын, чаш малды чидирп чокка ажаан алырынга Улуг-Хем район-даа эки-түндүгү болган. Бүгү хойжулар чүс хойга оолаштыр 100-тонна хой хурагын камгалан алган «Улуг-Хем» совхозун ош Седип Доржу бригадирин хойжулар бри-гадазын чылын иштин-биле чүс хойдан-на 95-тен эвеш эвес хура-ганын, хой бүрүзүндө 2,5 кг дүктү амыр деп хулаан. Ам торон 615 хойдан 654 хурагын камгалан ал-ган. Бузулук эки ажал, сээдинге күш-ажылдык белек деп чүе ол-дур! О-ла совхозтуң хойжуу Александр Бөтөйбөйүн 261 хуу торон, ош алган хурагын 288, а Донгак Бал-чий-оол 264 хойдан 287 хураган ал-ган. «УТКА 25 чылы» совхозтуң хой-жуу Оолак Комбуй 485 хойдан 505 хураган, Суван Базаа 406 хойдан 434 хураган алган. Малдың чаш то-лун иштин-биле эки дортугун турар. «Партияның пиланы—бистин пла-нымыс» деп чер бүртүндө чон чу-

ниг болуп, бертинип кемдээр чорук чыгыш-даа болган.

Күш-ажылды камгалалын болгаш техникада айым чок болуу чорукту экижидер күрүнү чыл бүрү хой ажал-хөргөжин үндүрүп берип турар. 1965 чылда ол соругада ажал-лаары-биле «Сельхозтехника» ре-спублика каттыжымшыкынага 4373 рубльди берген.

Ишчала-даа «Сельхозтехника» каттыжымшыкында иштин-биле бо чугада айтырыгын тургусканы чо-гуру негелдиге чедир. Эрткен чылын мастеркаларга 50 амыр кижилер амыр арганын шыкыган, азы 1535 кижилер чидирген. Каз-Хем, Улуг-Хем салбырларда, Танды каттыжымшыкында күш-ажылды камгалалын болгаш техникада айым чок болуу чорукту тургусканы өскө-лөрдө дора. Каз-Хем салбырга өрт-кен чылын 8 кижилер оозалдакка та-варышкан. Мычарга 1965 чылда күш-ажылды камгалалын эки-жидер, үстүндө чехтерини уутукаары-биле үндүрүп берген 1100 рубльдин чүгө 800 хирезин амыр-лаан.

Ол ишкан Танды каттыжымшы-кында оозалдактыг таварыга 21 уула болган. Ишде дээр экижидер дээр ишкан кижини калыңга бер-ге чехтерде вентиляторлар ажалда-лып турар, ажалдар чедирин чырып чедир.

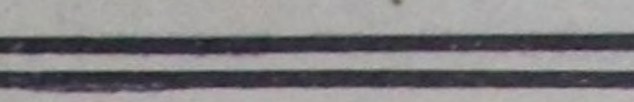
Бо черлерде чоруткан анализ чүкү көргүскөндү дээр, ажал үзгөндө бер-тин чоруктуң кол чыдааганын бүдүрүлгелерин сагыла-чурунун куузу, ажалчынара өй-шаанза эки сургаала бербейн, техникага ажал чок болуу чоруктуң чуруна-рын ажалчынара боттары күткөн-пейн, санитар-техникти нормалар-ын сагылап турары болур. Танды

маргыжып үнөр. Төрөн дегем-нерге эргилдир көрө бээр сен—берекиник мастериң каранды-ларында чаттылып олтуан хой-лар, агыстарын сүзүңүңүң са-наварын тоттүр чин алгаш чак-кы хүнге дегендеп, кегежин чыткылаан инектер, ол-бо кола-нарже чүдүс сөөрткен машина-тракторлар сөөн мурунга чурт-туруп келер. Ол дээрте күш-ажыл-биле чалгылаан, чаагай сеткилдиг кижилерин күжү шы-кажы!

Совет кижиниң усчу холдары туурамыга болгаш тургузулганы чаа-татынган. Мен дайын иштинге өртөнүп-хуукалган хоорай-ларга дээр чедирин боттанды-раан 32 бүгү аргалары бар.

Оон-биле калы туудат материал-аал ишти чурттар бажынын дер-түк калын туудат турар. Ол СЭКП-нин XXIII съездининг ажиттынар бо хүнүгө чедир ол бажынын кол ту-дуун доозарын хүлээген, ам чедириниң ажалдан турар.

Николай Сергеевич, Карлгынн бригадалы бот-оруда-чарылаже шилчөөн. Ол чорук ажал-агылчы болуп, материалдарын камнап алыр арганы берип турар. Ишчанга ол бригаданын кижигүнери 10000 түтүбүн, 1 тонна арматураны, 300 түтүк цементин камнап алырын иш-ти-

таалажып, чад беш чылды эки эг-дөрүн, план күткөндөргө күш-ажылчы салымшыкыны килерин хүлээнип, Директивалар төлөп-дөп танышкан хулааларга ол хү-лээлгелерин эде көрүп турарлар. Районун ажалчы чоннары бо чы-лын 3195 тонна ээтин, 3396 тонна сүтү, 345 тонна дүктү, 7050 тонна таралын күрүнеге садар. Ол пиланын чедириниң күткөндөгү дээр ма-галаалды чонун күш-ажылчы иш-тепкен, кызымак ажал-агыл бер-рин турар. Колхозтар болгаш сов-хоз боттарының курамыларын, аргаларын санап көргөш, пиланды амыр 166 тонна сүтү, 1450 тонна таралын күрүнеге садарын хүлээ-нип. Район Чон-Хемчик району со-циалист чарышка кылган.

Салдыгын соругааларын күткөн-дөр толодо, район иштин-биле чүс баш төрүр мала оолаштыр 90 хурагын, 85 баязын, төрүрү кол хавалдан 12, дунгун хавалдан 6 ха-ван оолдарын амыр ужурут. Саар-нын бүрүзүндө 1300 кг сүт, хой саамдан 2,4 кг дүк амыр хүлээл-гелерин.

Чон соругааны эки билгенде, оуу маалымда күткөндүгү ишкар. Иш-чанга Директиваларын, адал хо-лоб-түр түс-түс ажал-агылларын, ра-йонун, республиканың мурунда тургузулган соругааларын ажалчы чоннара тайылбырлаар ажалды 700 амыр агитаторлар, районун бүтү партия актив, лекторлар малчынара, фермаларда, бригада-ларда чорудуп турарлар.

Беш чыл пиланын чедириниң күткөндөгү чүгө партия ор-ганизацияларын чон ортузунга ор-

каттыжымшыкыга бир чазанкыч ажалды экирп турган, холун кем-дир алган таварылар бар.

Мындиг чехтериниң уутукаары-ның кемчелерин бо чылын «Сель-хозтехника» республика катты-жымшыкынын бүгү организацияла-рынга ач чорудар херек. Кранирга, тракторларга, экижидер агрегаттарга тускай белектер болгаш аттестатти чок кижилерин ажалдап болбас. 1966 чылда мастеркаларга дээр кезер, ыш ажалдап кылдыр бөгү станоктарга, септелге болгаш өскө-дө дериелерге оозалдак болбазы-нын ишдегиди камгалат чүдүлгелер таарыштыр турарлар.

Септелге ажалчынарын күш-ажылдын байдалын экижидер со-рулга-биле септелген чад техноло-гиялаа дүштүр чорут чехек-херекселдер болгаш таарыштыр-лар-биле оларын хандылары өржөк-чугада. Ажал-агыл бүртүгүгө техни-када айым чок болуу чорукту кабинетин организациялар херек. Ажалчынарын сургуларынга, өө-диринге херек бүгү өржөк чугада чүдүлгөр, өөрдөлгө планнарын, чех-сек-херекселдин дээржилер, күш-ажыл камгалалын талазы-биле чуга-лаа литературалар ол кабинеттерге турар ужурут.

Хеп аар черлер, душ, чунар де-мир даш өске-даа чүдүлгелер тур-гудат болгаш чехтерин вентиляция-нын экижидер херек. Иш-агыл чех-терде ажалдап турар ажалчынара берге чогуту тускай херектер, карак камгалар шилерин тыптынып, ча-гыдып турган, оларын хандыраа чо-гуур.

И. ОЛДЫРБЕВ,
«Сельхозтехника» республика каттыжымшыкынын септелге эргелдиниң кол ишкерин.

рунн планын күткөндү, пилора-мын техникти камгалалын хандырып, техниканың айым чок чорун чедир алганда 300 рубль-дин шинаалын алырын бүгү кол-хозчуларын хулаалын док-тааткан. Ол чорук кижилерин бу-рун ханымсагалын бедидип, ма-териалдыг соругаалын улаттыр-ган.

Бистин бригаданын кегинүгү-нөр боттарында бедиткен хүлээл-гелерин алган. Бирге кварталда 2 чу-нар бажынын болгаш 4 чурттаа-га бажынын кылыр көдүнгөн. Ол партиянын XXIII съездинге белек кылдыр күткөндүгүн турар. Бо дээрге хей-хей туудуларын

пирлээр. Боларын чедир алырын-ын оон чедириниң ажалдап тур-гудат болгаш өске-даа дилит ма-териалдары амыр дээр ажаанда үрел-ип чыгар.

Туудурун бо үнелит материал-дарын кылырынга эвеш үс түнүгү ажал-хөргөжин чаргалат турар бол-гай. Ону камнааган, ыш эвеш ажал-дар чорук канча-даа таарышпас.

Амыр үеде хар эрип, шык ула-гып турар. Ишде болгонда дилит ма-териалдарын, малагыла шала кылыр чамаларын шайгылаа тургузуп че-ре болбас. Шыкка үрелген материал-биле кылган шалаанын калдыг болу-

ганиаакчы болгаш кижизидичи ажалдары хандылар дээрин билип турар бис. Бистин ажалымыста чехтер барын районун партия активиниң чокта чад болуп эрткен хурамы база илереткен. Бедик дү-жүтү оостуруп амыр дугайында чу-гаалажып турар хирезинде-ле, чер ажалымын кулагурамын бедидер-иниң кемчелерин, чакы хову ажал-дыга белектер чамдык ажал-агылларда багай чоруп турарын партияны хурамына санап берген эштер шыгымы болгаш чөтүгү шү-гүмчүлө турганнар. Агаар-бойдуу, чериниң хорууны бир дөмей «Күп-ажылдыг хостуу», Жданов аттыг колхозтар чер ажалына шүт-лаа удурушкан иш алыг түнелдер-дин болуп турар. Баштайгы тек-тардан ортума-биле 15 центнер та-рала дүжүлүп ап турда, ийгыла ош чартымыга беш чехтерин турар.

Ажал-агылга удуруткучта шак-ындыг чехтериниң чалыштынаан, чад беш чыл пиланын баштайгы чыл-дан эгелеш-ле чедириниң күт-көндөгү бүгү-ле күштерин эвеш-лээр, аргаларын болгаш кураалы-ларын ажалгаар хүлээлгелерин.

Улуг-Акта, Баян-Колда болгаш Алашта «Шекпэр» совхозун Биче-Тей, Дон-Терезин салбырларын 60 амыр өреге малчынарын чурт-тап турар. Малчынарын хурамына мал кыштаглаашкынын дугайында ишдегиди совхозтуң кол зоотехни-гы И. Пашин кылган.

Мартын 1-ге чедир А. Алаш, Баян-Кол дөвискээрине хар чаап эгелеш, чүгө 6 хонук өрткенде малчынара болгаш совхозун уду-руткучулар хеп-херенде дүвүр-лөгөзүлгөр.

Мунгай-Ак, Алды-Кара-Суг, Ак-Ой, Баян-Колдун Улуг-Кышкелге хар 20—25 сантиметр чедир чагган. Ишчанга дөвискээрде сарыктарын, мындыгтыг боа малды, шээр малды Ак унуче болгаш Хемчике авто-машиналар-биле көжүргөн.

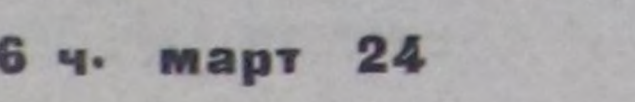
Акта Казырмайын болгаш Баян-Колдун Улуг-Кышкелге ду-онгарын кадарган хойлар арып баксыраан. Ол хойларын өскөр кө-жүргөш, тургузу азырап, ажи ажаа-вас болза, улуг хормачта тавары-ры чалаш-чок.

Бар мал чедирин чылдың бер-ге үзгөндө курап амыр талазы-биле хемчег алаш, мал ажалын тус-кай өртөмнөлгөр, совхозун уду-руткучулар «кара кыш ажибас» деп сөгүш амыр олурганнар. Моон түн-елдинде ам көп Актин, Алаштын,

баштаар чери, оон мал ажалын тус-кай өртөмнөлгөр олче кол кы-чөгөйни салып келгени эки түн-елде көргүскөн. Моон түнелдине совхозун фермалар аразында соци-алист чарытын бирге черин ээлеп, ишде паркомун, ажалын комитетин билгаш дирекция черин ишчилер кызыл тутун ол кол-лектив чаалап алган.

Чад беш чылды бирги чылы эгелеш, оларын сөгөзгөн сөгү ажал-хөргөндө база карышпай турарын демделгелери өөрүчүт.

Ферманын саанчылары ам үеде херек кырында 148 инекти саап ап ту-рар. Инектерин чамдыкын соолган. Ферманын шолбаннары илереп, бир саанчыла чээрби инек быжылга-

Кызылдың аш-чөм комбинатының ажалчы-нары М. Павликова биле М. Смирнова муракчы кижилер. Олар ээлгелде-ле 1000 шил ишти ва-ренени, погаа консерваларын саалап турар. Чурунта: М. Павликова биле М. Смирнова ажал үзгөндө. Фото М. Милоновтуу.

АКТА КЫШТАГЛАШКЫН

Пиланын СЭКП тыва обкомунун ин-структору ш. О. Ховенмей кылган.

Чад беш чыл пиланын төлөп-дөп-лин малчынара хүлээп алышкан, совхозун бирге кварталда күрүнегү сүт, эйт садар пиланын сээдин ажиттынар хүнүнүң бүдүзүндө кү-сөдирин хүлээгеннөр. Монгуш Кү-Седи чыгышчыл 18 чыл ажалдап келет, 900 амыр чыгынын өстүр-ген. Ол партиянын XXIII съездинге алдар кылдыр 100 бөгө оолаштыр 100 куулуун алыр малчынара хурамынга меделгелер.

ЧАМДЫН САНАЛАДЫ

Акта, Баян-Колда болгаш Алашта «Шекпэр» совхозун 60 амыр, «Барлык» совхозун 20, «Сүт-Хөл» совхозун 30 амыр өреге малчына-ры чурттап турар. Олар шүтү Арысканын-Арыг суурда Барын-Хемчик районуң дөргөндүгү үл-үтүр болгаш аш-чөм бараанын са-дып ап турар. Дүжүлгөлдүг сал-гыш Монгуш Хула-оол сандылаш-кынын малчынара ортузунга эки чо-руу турар. Актин хоочун чуртта-чалырына саналымда алырга Арысканын-Арыг суурда школа, интернат, столовая, чурттага бажы-нары, өмнөлгө пунктуу дээр өскө-дө хей-хей туудулар турар. Сөөлү иш чыл иштинде «Шекпэр» совхозун база Шекпэр көдө Со-ве-

диниң удуруткучулары ажал-агыл-агыл эвеш байдал-биле ол туудуларын уутукаан. Ам Арысканын-Арыг суурда чүгө районуң дөргө ар-кан. Малчынара аге кластың өө-рө-никчилерин Алдан-Мадыр, Чадаана, Шекпэр, Кызыл-Мажалык школ-ларына чедирип турар.

Паралаа ажалчы чонну комму-нист өзүгө кижизидер талазы-биле партияның база бир чугада чех-сөө дээрин бүгүдөгө билдингир. Ишдегиди Актин малчынары бо чы-лын чыгышкан солуннарын, жуура-ларын мычача чедир албааннар. Арысканын-Арыг суурда ал кала-лаан кызыл-булуңун бешин чадаар-да ишти чугаалаттынаан, хирег, көсү агитация шүт чок. Паша че-диргелерин «Шекпэр» совхозун удуруткучулары барык-ла 2 чыл иш-тинде чугалажып келет, бөгүгө чедир шиттирлөп чадашканнар.

Эргим эштер, Калга-Хөв, Коблов, Төгүс-оол! Актин малчынарын күш-ажылды камгалар болгаш ажал-агыл чыгыш талазы-биле силерин ажал-чынарын методтары партияның амыр үзгөндө-биле дүшүсө чо-рук-дур.

Т. ТАЛГАНЧИ,
«Шынын» көрр.
Барын-Хемчик район.

Ажыл-херээ сөзү-биле карышкан чок

Төөгүлү чеди чылдың сөөлүгү чы-лы 1965 чылды улуг күш-ажылчы салымшыкы-биле демделген, чангы-ны—шүтүзү дээр, шүтүзү—чан-гызы дээр деп принцип-биле туржун турар коллективтик кегинүгү-нөр чыл дүжүлгүндө сүтүнүн иштин саал-дазынын болгаш ою күрүнеге садар-нын пиланын, тодаргайлаарга, сүт-түгү бүдүрүн 89, дүжүлгүн 6 тона-га амыр күткөннөр. Ол болза «Улуг-Хем» совхозун Арыг-Бажы салбы-рында сүт-бараан ферманын кол-лектив-дир.

Чылдың кайы-даа эгелеш-ле инек-тин калдын шың организациянын, оон чедириниң, ажалдаан зоо-техникти чурум даугаар тургусканы, ол ишкан совхозун, салбырын

баштаар чери, оон мал ажалын тус-кай өртөмнөлгөр олче кол кы-чөгөйни салып келгени эки түн-елде көргүскөн. Моон түнелдине совхозун фермалар аразында соци-алист чарытын бирге черин ээлеп, ишде паркомун, ажалын комитетин билгаш дирекция черин ишчилер кызыл тутун ол кол-лектив чаалап алган.

Чад беш чылды бирги чылы эгелеш, оларын сөгөзгөн сөгү ажал-хөргөндө база карышпай турарын демделгелери өөрүчүт.

Ферманын саанчылары ам үеде херек кырында 148 инекти саап ап ту-рар. Инектерин чамдыкын соолган. Ферманын шолбаннары илереп, бир саанчыла чээрби инек быжылга-

Чаш төлдөн өзүлде

Февралдың эгезинден бээр хой-төрүп келген. Ам оон массалыг оол-дашкыны Улуг-Хем районда «Күп-ажылдыг хостуу» колхозтуң муракчы хойжуларын бирөөн И. Дырыш-оол төрөн 437 хоюнуг 140, Т. Шулугун 136 хоюнуг 141, Кы-зыл-Дашта хойжу бригаданын бри-гадир А. Сундуй-оол 180 төрөн хоюнуг 185 хурагын чидирп чок-ка алган.

Бригадада сакманчистер быжы-латтыган, Олар шүтү аныктар. Оларын аразында И. Сандык, Ч. Ды-рыш, Б. Дырыш-оол болгаш оон-даа өскөдөр чаш хураганнарын эки до-руктуруп турар. И. Дырыш-оолдун өг-бүлени шүтү хойда ажалдап тур-рар. Чаш хураганнар тургузуп агы-гы өрөзл тус-тус келеткелер. Улуг хойжулар, чамдык сакманчистер тус-кай өртөмнөлгөрүн сүзгөн даугаар, чаш хураганнары арыг-дан камгалар дээр шыгыртп эм-вези.

Бригаданын төүндө малчынара, сакманчистер чурттага бажына-ры-биле хандырылган. Кызыл бу-луң, чунар бажын доктаамал ажал-дап, малчынара боттарынын күжү-биле чунар бажынын өрөздөш, не-дөля саамда чууп турар. Оларга Эйгел-Хем сес чыл школанын өөрө-нүччилери база бажынары шиф-терин, концерт көргүскөн бол-гаш лекция номчаан. Малдык про-дуктууун бедидер, чаш төлдүн мен-

ди амыр талазы-биле бригада хем-чегерин ач келген. Оон топ тур-лаада ситен, ситос, сула, концен-трат чечер бар.

Моод-биле чергелештер. Кызыл-Даштын хойжу бригаданын чам-дык чехтериниң чалыдарын негет-тинип турар. Хойжуларын чурт-тап турар бажынарында чамдык-даа каловка чок. Бир эвес колхоз баштаар чери боттут дүзү көргүскөн болза, олар боттарының күжү-биле каловкаларын кылып ап болур. Районун автолакаан адал бо кы-жын чүгө чангыс чуртап чеккен, малчынарын чугада хергелээр барааннары мыда чок. Эйгел-Хем уучастогунун ажал-агылчынын кол улаанышкыны хой ажалын хөгжү-дери, оон продуктууун бедидери болгаш уксаанын сайырап-айжы-лар болур. Бригаданын топ туу-лаанда калды-даа өөрдөлгө орга-низаттыгынаан.

Хойжу бригада бо чылын чүс хой-га оолаштыр 85 хурагын, хой бү-рүзүндө 2,5 кг дүктү амыр деп со-циалист хүлээлгелерин алышкан. Ойналга хойжу бригаданын чары-ш-да, малчынара боттарынын күжү-биле чунар бажынын өрөздөш, не-дөля саамда чууп турар. Оларга Эйгел-Хем сес чыл школанын өөрө-нүччилери база бажынары шиф-терин, концерт көргүскөн бол-гаш лекция номчаан. Малдык про-дуктууун бедидер, чаш төлдүн мен-

Малчынара чугаалашкан

Хой оолашкынын амыр үеде байдалын болгаш кыштаглааш-кынын канчаар эрттирп турарын Барыттын база Каз-Булуңун малчынара боттарынын иштин хурамынга чугаалашкан. Иманов аттыг колхозун Ийн-Тал салбырын эргелчигин Василий Бауу илетип кылгаш, малчынарын кызымак ажалын эки түнелдин чылганнарга чидиктикан.

Хойжулар, эштер Аратын, Кымыз, Нем-Хуураң санап бергеш, мурунда алган хүлээлгелерин эрес күткөндөгү, партияның ам болур съездинге күш-ажылчы чедириниң биле ужуражыгыга быжыг бузурун чугаалааннар.

Хойжулар, эштер Аратын, Кымыз, Нем-Хуураң санап бергеш, мурунда алган хүлээлгелерин эрес күткөндөгү, партияның ам болур съездинге күш-ажылчы чедириниң биле ужуражыгыга быжыг бузурун чугаалааннар.

АРАТТЫК-ЧОЛУ

1966 чылдың февралда БКФСМ-нин Танды райкомунун үнүшүкүнүгү пленуму Кочегово суурга болуп турда чүе. «Коммунизмниң херели» колхозтун кулунунун чынында кызыл партизандарга турсаа чыныгы улуг мийик болган. Райком секретары:

— Кызыл партизан чоран, амгы уеле колхозта педсоветтер-коммунист Семен Тойванович Пильчир болупуну сактышынын силерге чугаа-лаа бээр-дир, аштер—дээр, чымдагандар чирткенди алыш чакан үнген. Шегерин бичил колхозташты аягыгыштырган алган, ногаан до-лардыг чоллак тонут, шала күдүгүр болза-даа ам-даа калшагай кырган үнүп келген. Семен Тойванович орта чүгөсү бодунуң революсчу дес-кедоч намдарының кезини — улусчу болгаш Совет эрге-чагырга дээр демисежип, партизан-нар-биле кады чоранын чыгыштынарга долчу таныштырган. А ол адым араттын кежик-чолуг амгыраалчы орут чүгөсү оң-биле кызылпарла-

тыгмаан болгаш солун революсчу эпизодтар-биле байлаң.

1915 чыл турган. Империялтык дайынның хорган чалгын иштигиниң феодалдарының бол-гаш аштыкынын дайыннарынның зардалынын алаанга човуртаан кыдыг-кымыгаар Тывага база чедип кээп турган. Орус капиталистер тыва ара-тарнын малын халас чыгыш өртек-биле алгаш, Россияга кирип, шериглерин ашкарарына ажылдап эгелээн. Чай санында-ла Ниг-Аржаан таварты, Иркутскиге муң-муң мыйыстыг база малды чинжен сазыгжылар кийр бээр. Оон ар-канын кууш араттарга Ус орун-биле сүртүпүр чедир. 1915 чылдың күзүнде 460 шары сүр-орон оюнарнын Суг-Бажи чүртүгү Пильчир, Ургайлыг чүртүгү Дадар-оол сугар беш кижиге таварышкан. Минусинский бай сазыгжы Солдатотун күдээн Светлов оларын үдөп чоран. Мычарда Саян дагларын түрөп-чадап чораш ажар, орук-чирик чок турган. Минусинский 11 айны эргилдир чедер бергенер. Бай сазыгжы демги шарыларын шериг чангынга хүлээп бер-геш, тыва араттарын түрөп чораш мал сүрүп өккелгенниң салымына оларын хөлөктөтүп алган. Яны арат оол Пильчир орта орус-даа, тыва-даа дарлакчынын мөчүлүзүн бир дөмөй ка-дыг-лошкун дээрзинге херек кырында бүзүрэн.

Төрөн чүртүгүна анык арат чүзү-даа чок, алыс-самдар хөвөр чыгып келген. Феодалдарын-дарлаа ону 1917 чылда база катап бай салыг-жыларга хөлөктөткөндө алааппаан. Бо улаада арат сүрүкчүлөргө 360 шары таварыш-кан. Ичин Ус орун элээн чадап каан болган. Чамдык черлерге орук улугуңуң өртөзүлгөш бажындары даа бар болгудаар. Подольца Григорьевка дээр суурга чедер бергенер. Байтай чо-ран чылында Пильчирин танышты алган Николай Филимонов биле Николай Елизаров деп ийн адимин бажынын чадап чоруп тип алгаш, алаа доктагандар. Елизаровтун ширинтип кылган

чадыр бажыныга хонуп чыда, анык арат кай-гамчык солун чүдүлери дымнап алган. Россия-да хаан-даа чок, байларын эрге-чагыргам-даа дүшкөн, улусчу хуускаал өскөзгөн; олар ышкан аштык кижилер дээр демисежип улуг болышев Ленин баштап турар. Ол дуну өттүр имнежип-санажып хөвөржир дээр, узуң орукка могоп-шыланын-даа сүрүкчүлөр уттушканнар.

— Силерин сүрүп өккелген малынар бай са-дыгжыларын эвес, орус империялтыктерин-даа эвес, а совет эрге-чагырганын, бүгү чоңуу — сээни-даа, мээни-даа болганы ол-дур — деп, Елизаров дынакчыларын мырылай-да кайгалып түккөн. Пильчир кезек болганш, алың тып-пайн айтырган:

— Адырам, Мыкылай, бис бо хей шарымы ам кымга алаар, канчаар улус боор бис ыңаш? Ми-нусинск кирбес ышкыаар?

— Оо! Мунгаран херек чок, таныш! — деп, ашак чоргаар харымал үнгөн. — Кум кынып алынар хары. А даарта мен силерин шарылары-нар-биле кады Ермаковские Совет комитетке че-дир бээр мен—диген. «Совет», «комитет» деп сөстөрүн Николай өндүктөргө үр-ле тайылбыр-лап таныштырган.

Пильчир өөрү-биле Ермаковские баргаш, шарыларын адымдар комитетинге хүлээп бээр, боттарына кадарып каан. Кызыл гвардейжи Гриша Рассохинин араттарга көжүп бергенер. Кыш дүргүзүндө Пильчир орус өндүктөрүнүн хей чүвени билди ап, адым-түрөгү чоран, ол дег кижилерин хосту эрге-чагырганын ачы-дузанын херек кырында көрүп билди алганы оң хосталгае угаан-мөдөрлөп оттурган.

1918 чылдың чызынында Григорьевкадан Тывага көжүп ашкан 15 өг-бүлө-биле кады чыны-каннар. Ермаковские көзгө, беш тыва база катышкан. Ол дээр феодалдарын хоптап-чиптеп тургаш, актарга тулуп берген, Минусинск кара бажынындан хостаткан адым араттар болган.

Төрөн чүртүгүна чынып келдире, Октябрь рево-люциясынын салдары дээр берген, солун чаар

тылгавар оларын манап туруп-тур. Революсчу Хем-Белдирин таварып артып чыда, чаныксаан арат орта саазава-даа, мында өскөргөни эс-кербес арга чок болган.

Суг-Бажи — Атамановкага, орус чурттакы-лардыг өске суурлар-биле дөмөй, Совет тургусту-ганын Саян артында калы көжүп келген өндүк-теринден Пильчир билди алган. Орта Совет эрге-чагырганын дугайында, байлар болгаш хөвөргө-тинер-биле демисежип орус, тыва адымдарга Алексеев Лукьянов тайылбырлап чоруп турганын ол утупаан. Танды элээнч тергини байы Вавили-нин хөвөргөтиги комитет хавырган. Лукьянов, Ба-рабанов, Митрашкин, Ситник болгаш өске-даа активчилер орта киришкен болгаш Совет коми-тетти шиптири-биле ол байнык малын адым-ларга үлөп бергенер. Орус өндүктөрү тыва адымдарын база курут кагбашаннар. Пильчир биле оон эжи Мөдүкүлөгө бир-бир саар инек онаашкан. Ядымдарын ыңчаар шаңнап, оларын дарлакчыларын мал-маганын үлөп берип турар шак ийлиг эрге-чагырга дугайында араттар дү-жөп-даа чорбаан.

Улааанда хөвөрт Суг-Бажины Колчактын солдандары көстүп келген. «Дагыр эрге талазын чыгар» дигир болбай. Совет эрге-чагырганын чок-кавы адым араттарга салдары чедип тура-рын чыт калкаш, тыва феодалдар мычан бажын көдүрүп келген.

Кандыг-даа сазыг чок арат Пильчирин адым-че бир-ле хүн хей аштыг кижж шүжүкшан. Чыдак моюн. Төвөр-оол чагырычы, Чапарай Хунду, Докпан-оол чангы сугар, орус староста Локтев каам аажок селме азынган, хол боозу халыкка алган урлик эерткен чедер түтүп кээп-тур. Мөдүкүлөгө биле ийдиригин хүлүгү-лөш, сүзүгө алгаш чоруппаан. Атамановка суурга мурунда актарын канцеляриясы турган бажынга апаргаш, катаалжа дээр хениг өрө-лө кир ооткагыллалкынар.

Демги бажынын чанында улуг онгар бар. Ол хүн даң бажындан эгелеп чатган чыс демги ба-

жынын дым-чатыс соггазынын дужуула ол улуг онгарын долдур хөлөктөткөн. Ийн араттын караанта көзүлүр-ле демги туттурган совет ак-тивчи ашактарын укур-баш чок ажаллап хүн-ээннер. Чыс суу долган хөлөккө чанынга баш-тай-ла салынап бээр хан, малгап апарган Алек-сей Лукьяновту солдандар сөөртүп өккелгенер. Хамык солаан, дүжүмөттер хөлөккөт дескиндир турупкан.

— Вавилинин хей инаан канчанган силер? — деп, олар байлаа, харымаласа-ла Алексеев демги хөлөккөтө суккаш ушта тырттып экеп, кымчылап, хары-буруу чок тепкилдеп турган. Дараазында шак-ла ыңдыг эриңдөлди Семен Ми-трашкин, Барабанов, Ситник, Арган Бачылай, Кузьма Кочетов ирей, Григорий биле Семен Рас-сехин алышкылар шыдажып эрткен.

Ушун үезинде ийн араттын ээлчэ келген. Со-лаандарга үдөтүрүп алган Яаржик дүжүмөт бо кире манап орган. Араткарын ушта көрүкү-лег, кысычтыг кылды алгандар:

— Вавилин кожийнык иртинин ужаын сы-рыккан, дора-өлүк! — дигеш. Пильчирин бир дажаап, дажаар шөлдүрүп сөөртүп үнгөн. Чыс намыд берген болган. Оон база-ла демги актив-чилер ышкан эриңдеп эгелээн. Ол бөзүн ча-лаарда бүк дээр чак бөзүн, алымаан. Орус өн-дүктөрүнүн туруштугун, дайыннын укур-дужоо ажалылы тура-даа өрүп согел бөрбөзүн сак-тып келеш, Пильчир бодун быжыг туттунуп, эш-өрүңгө дөмөйлежирин кымылып турган. Улааанда ол моороп калган. Актар ону өлүг бо, дигер бо дээр селмелери-биле шиптеп көргү-лөш, ишти тынын билдиртпес боорга, ол-да хөлө-кө чанынга олчан каапкан барып-тыр.

Адым араттын кежик-чолуг чурттаалары түдө демиселден төртүтүп болур дээрин Семен Пильчир билгеш, оон эгелеш улусчу эрге-чагыр-га дээр демиселдеринин оодурунга быжыг-биле кирген. Бо дээрге чоочун партизанын революсчу оруунун чүгөсү эгеш-дир.

Орус-тыва улустарын интернационалчы бу-зубас наймалар төгүлүг ханы даямдарын дээрин чалгыс бо араттын амдыларын эркен орутундан бөзүн көрүп болур. Мынге менги-биле шугданган Саянын калып-берт дагыра-лаа, чоңун дайыннарынн гаш дагыр дарлаа болгаш сүзүлө-даа ол наймалар моондак бо-луп шыдааан. Төгүлүг шылаалдынга ол мер-ген шүлгөн.

О. НАМЧЫЛАН.

Ак-Довурактан медээлер

Күүсеттинер

Ак-Довуракта «Тыва даг-дугу» тулуг эргелелинч болгаш «Тыва даг-дугу» комбинаттын бүгү участкаларына, чедеринге бисин партизанын XXIII съездинин Директиваларынын төлөвиленин ийин-биле үтүп алган. Ажычы чоннарын алаа холбаштырган хурадарына яны-буру мерге-жилдин, назы-харнык чүс-чүс кижилери чүгө чугаалап, боттары-ның саналдарын кирип турган-нар.

Ол бүгү чугаалажышкынар-ның нинти түнелин хөвөрлөп бо-луп, чокта чаа партия-ажыл-агы активинин туралы Ак-Дову-ракка болуп эрткен. Оон киржич-чилер — ажылчынар, инженер-техниктер ажылдакчылар, тулуг-жулар, дагыжылар, монтажниктер, өмчирер, башкылар — хей мерге-жилдин кижилери саналдарын берип тургудаан. Мооран чүү илерээни?

Оратордар чедикшиинерин дугайында айткылаан, ам бар турар чедистерин дугайында кол чугаалап, ол чедистерин узуткаарынын оруктарын сүмө-лөп, моон солгаар кылар ажыл-дар талазы-биле ханы сазыг са-лышкынын бодолдарын илере-дир турганнар.

Январь болгаш февраль ай-ларын күрүнө планын, СЭКП-нин XXIII съездинге уткунуң алыңган хүлээлгелерин күсүлө-р-биле ажылдап киришкен үеде-ле ажылда чедистер илереп кел-ген. Ол чедистер болгудуңа, ту-луг ажылдарын билдирген-биле организастан шылавайн турарын-да, материал-техникти ханы-рыла талазы-биле удурукчулар-нын ашкыр-ээлдек эвес ажылдап турарында илереп турган. Мла-ныг комбинатка хамаарышкан руник, оон ыңай дуалаар бүдү-дүлгелер комбинаты, «Тыва даг-дугу» тулуг эргелди, туубу за-воду каш айларын дүргүзүндө күрүнө планын чугаажыга күс-селдире хандырабай келгенер, мычарга херек кырында алырга, оларга планнарын күсүлөдир ар-галар турган. Маңаа «Тыва ту-

дугу» трези тергини четпес ажыл-даан. Оон-биле кады «Тыва даг-дугу» комбинаттын болгаш ре-спубликанын Министрлер Чөвүл-енин капитал тулуг килдисте-ринин талазында контроль барык чок турган, төлөвилек докумен-тацын бээрин саалаар, тузун-нук чамык участкаларында ту-луг-монтаж ажылдарын ашкыр-дырарына четче сазыг салбас фактылар үргүлүп көстүп турган. Бо талазы-биле кол «Сибирьцвет-металлпроект» дээр төлөвилек ин-ституту база багай ажылдаан.

Хурага илереп турганын чул дээр, тулугуң шынарында ба-гай болур чүдүлөр хей, күш-ажылдын организаастаашкыныче кичээлгөй ам-даа кошкан сал-дынан. Маңаа мындыр бир чүдү-дүг демгелээр херек: тулугуң шынарында чедистер болу бээр ирүгүчү-ле тулугуларже чая каап чангышты калган. А херек кырында алырга, чыгыкчы-нын «Тыва даг-дугу» комбинат-тын талазында улуг буруулуг бо-луп турар чул бар. Комбинат-тын капитал тулуг килдиз төлө-вилек документацын көгүрү өй-үдө бээр, тулугуң шынарын ты-нап хайгаараар, дерилдери хуусааында берген турарын хан-дыр журулуп болбай. Мычарга бо сорулганы чыгыкты прахта-ла четче күсүлөдир шылавайн турар.

Комбинаттын тулуг талазы-биле тускай хыналда кылар кижилери тулуг өктөктерин чогуру-биле хандырып шылавайн турар, олар боттарынын хүлээлгелери четпес күсүлөдир турар. Оон ка-раазында чедистер чогуру өйүндө илеретинмей баргаш, каражаа таваржыр чүдүлөр ам-даа бар. Харын моон ужурунда нефть баа-зазынын, канализация системасын болгаш чуртталга суурунда мажарынын тулугларынга чет-пес чүдүлөр ол өйүндө илеретин-мей баргаш, алаа катап кымы-лар кылар ужурга таварышкан.

Мычарга «Тыва даг-дугу» ту-луг эргелелин бүдүрүлө-тех-никтиг килдизинг началыгын эш Константинов тулугларда шы-

нары багай болу бээр таварыл-галаары өскөсөжү чүү каап, ону чаар болуп чүгө чугаалаанын ру-халга санал бергенер чиди-биле буруу шалкан.

Тулуг талазы-биле чамдыкта бөдүң чүдүлөргө-ле мунчулуп турар бээр таварылгалар база тургузаар. Чижээлээр, тур-туруу бүс-биле болгаш ижер сүт-биле хандырынын айтырынып ол көрөөлүн. Бо талазында саала-лар болгудаан. Маңаа чүгө-ле электр станциясындан суурга чедир бус ламчылыгызын тулуп алырга-ла, ол айтырыг шиптири-леттине бээр. Ыңчангаш оон соонза хоорайда туруп турар ко-тепнаанын ап кааптарга, хары-ндаа оон камнала болур. Шах мындыр айтырылгалар талазы-биле хоорайнын ажыл-агыйжылар «бураалы» мыйызында алгаш ажылдары негетинер.

Ак-Довурактын тулугуларын-ның кол сорулганы — «Тыва даг-дугу» комбинаттын ийги-лээлгенин тулугуң бо чаа беш чылда доозар дээр ажылдарга болбай. Оон-биле кады каш чы-лың иштиде Ак-Довурак—Абаа араамын орук тулугу болгаш ол-ла аразынын электр ламчы-лыга шугуңуң шөйер ажылды-доозары база көрүлүп турар бол-гай.

Моон-биле чергелештир анык Ак-Довурак хоорай хүн буру эвэр, ол болза барымы Тыванын үлө-лүр болгаш культура талазы-биле төвү болу бээр.

Ак-Довуракта «Тыва даг-дугу» тулугуң болгаш даг-дугу бо-лазырадыр фабриканын ажыл-чаныннар, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-жаакчылары съездини уткуу та-лазы-биле алган хүлээлгелерин күсүлөдир дээр кымык ажылдап турар болгаш съездинин ажит-тынар хүнүңгө чедер хүлээлгелери күсүлөдир турар дээрзинге чыгынгып турбас.

Т. АНЧИМАА,

«Тыва даг-дугу» комбинаттын бүдүрүлө килдизинг началыгын.

Сорттук презиннер

«Невз ажыл-агыйның бүгү адыр-ларын көдүрүңер, чоңуң чагай баядалын өстүрүңер хамыктын мурунда тараа бүдүрер шиптири-лгүг укур-дузалыг болур. Ол сорул-га биле беш чыл дүргүзүндө чуртта-минитизи-биле тарааныч чылдар ор-тумак бүдүрүшкүнүн эртен беш чыл-биле демгелээр 30 хуу көвүдээр» деп, СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилелинде айткан.

Бо айткан сорулганы чедип алы-рынга тараа култураларынын сор-тук болгаш райончуткан презиннер шиптириг укур-дузалыг. Бистин республика агаар-бойдус байдалар талазы-биле делгем болгаш яны-бу-ру дөрт зоналарга чартыптыр турар. Моон ужурунда бүгү зоналарга агро-техниктиг хемчеглерин системасын чангыс ай эвэс болур болгаш кээ-дээ ажыл-агый култураларынын белик дүжүттөрүн чыл бүрү алыр-ынга болуун сортуг, райончуткан презиннерилг болу ужуруг.

Бистин республиканын ажыл-агыйларынын барык хей нуруузу презиннерин сортары шилип алы-рыныче чогуру кичээлгөй салбайн турар. Хей колхозтарга болгаш совхоз-тарга улуг шөлдөргө кызыл-тастын «Московка», «Альбидум-3700», «Лютесцен-62», арабын «Субе-мек» дээр ийи сорттар райончуткан сортарынын тарым өстүрүп турар. Чамык ажыл-агыйларга арткы ажыктын шилип албайн, хей сор-тарынын тарым чорук чыткан. Чи-жээ, «Тилелге» совхозта кызыл-тастын «Скала», «Саратовская-29», «Харьковская-46», «Альбидум-3700» деп дөрт сорттарын тарым турар.

Бөдээ ажыл-агый ажылдакчыла-рынын сорттуг тарылгаже шоолуг кичээлгөй салбайн турарынын ту-нелинде 1965 чылда республикага сорттуг презиннерин тарылгаже 72,8 хуу, оон иштинде райончуткан презиннерин чүгө 63 хуу болган.

Уреининг биологтуг шынары эки болуп, түс черинг байдалына оң өзүлөдир таарышкан тулум-на ажыл-агый белик дүжүттү алыр дээрин эртенн хей чылдарда дүржүлгөзү

көргүскөн. Моон ужурунда бистин республиканын зоналарынын хөвөр-бойдус байдалында эки таарыш-кан, белик шынарыг райончуткан сортарынын тарымы, эриг сортарын соолуру — келээ ажыл-агый култу-раларынын дүжүттүг белидиринин чугула аргаларынын бирээзи.

Элээн хей ажыл-агыйлар район-чуткан сорттуг презиннерин өзөш ажылдап турарында чыл бүрдө гектар бүрүзүндө 3—4 центнер та-раамы чедип албайн турар. Чи-жээ, Танды районун «Тилелге» совхо-зунга кызыл-тастын райончуткан сорттуг презиннери галаан 5—10 центнер дүжүттү берип турар, район-чуткан «Альбидум-3700» деп уре-ин чүгө 4,2 центнери берген. Ка-лаа ажыл-агыйлар дүржүлгө стан-цияныг картофельдин райончуткан сортуңуң галаан ортумак дүжүлү 175,3 центнер турар, райончуткан-нын 125,4 центнер болган. Олар-ын өстүрүңер агротехниказы, шү-дөй бир дөмөй турган.

Яны-буру сортары элээн каш чылдарда өстүрүп келгенниң дү-жүлгөзү ажыл-агыйга таарышкан өзөш сортары шилип алырга, то-дарайларга бажырынын үеи аны-гыт — болур ийн сортту тарымын ажитыг дээрин көргүзүп турар. Сортары шилип алырга, эки өзүп үерин, ужуп чыгына, кандашкы-га быжыг турушту, тоглап дүшпө-дир, аарыгларга болгаш хоралачы-ларга белеи алыспаан дээр мыкшак шынарынын өөренип көрү чугула. Тандыда «Революциянын чалыбы-ны» колхозтун чыл бүрү эки дүжү-тү ап турарын эки презиннерин шилип ап турарында дык хамаарыг деп чугаалаа чогуру. Дүржүлгө-станцияны колхозтарга, совхозтарга келээ ажыл-агый култураларынын хей эвес хемчээлгө эш ийиндек презиннерин салып турар.

Бистин республикада эң дээрэ сорттар мындыр:

ЧАЗЫН ЧАМАР КЫЗЫЛ-ТАС «Саратовская-29» дээр чымчак кызыл-тас — ортумак быжыттыг сорт. Кандашкында туруштуг бы-жыг ортумактан өрү. Ужу чыла-

рынга болгаш тоглап дүжүңгө уду-руштуг. Аарыгларга болгаш хора-лакчыларга удуу кошкан. Далаан кылырында болгаш хлөб быжырынын шынары кончуг эки. Сугарылга чок черге галаан ортумак дүжүлү 17,6 центнер. Бүгү зоналарга райончут-кан.

«Миллтурму-553» дээр чымчак кызыл-тас — орай быжыттыг сорт. Кандашкында быжыг туруштуг, бе-ден ужу чытпас болгаш тоглава. Доозуналчак болгаш калыг өртө-нээшкиге белеи алыспаан. Далаан кылырынга шынары ортумак, а хлөб быжырынын кончуг эки. Сугарылга чок черге галаан ортумак дүжүлү 13,5 центнер. I зоналарга II зоналарга эрте чажып, тарымынга райончут-кан.

«Харьковская-46» дээр кадыг кы-зыл-тас — ортумак быжыттыг сорт. Кандашкында удуу туруштуг бол-ган оң-биле кады өш-ыктык болу-на тыртары эки. Белеи ужу чытпас болгаш тоглава. Доозуналчак өртө-нээшкиге удуу дык күштүг. Далаан кылырында болгаш хлөб бы-жырынын шынары эки. Сугарылга чок черге ортумак дүжүлү 16,1 центнер. II зонага райончуткан.

«Скала» дээр чымчак кызыл-тас — ортумак быжыттыг сорт. Кандаш-кында ортумак туруштуг. Белеи ужу чытпас, мычалла-да арай то-глава. Аарыгларга болгаш хора-лакчыларга алыры ортумак. Далаан кылырында болгаш хлөб быжыры-нга шынары эки. I, II, III зоналарга райончуткан.

«Винер-1163» — ортумак быжыт-тыг сорт. Кандашкында удуу кош-кан. Белеи тоглап дүшө, ужу чы-тыптар талазы ортумак. Шоолуг кызылталас. Крүпа болгаш пиво кы-зыл шынары белик. Сугарылга чок черге ортумак дүжүлү 20,4 центнер. I, II зоналарга райончуткан.

«Заларине» — ортумак быжыт-тыг сорт. Кандашкында удуу кош-кан, белеи ужу чытпас. Чөм чам-дыкта тоглап дүшө болгаш бажы молдургалар. Крүпа кызыл шына-ры ортумак. Сугарылга чок черге

ортумак дүжүлү 18—20 центнер. III зонага болгаш сугарылга чок черлерге райончуткан.

«Комбайнер» — ортумак быжыттыг сорт. Кандашкында кошкан. Ужу чытпас болгаш тоглап дүшөс. Шоолуг хавыктылгас. Крүпа болгаш пиво кызыл шынары белик. Сугарылга галаан ортумак дүжүлү 43,5 центнер. I зонанын сугарылгагы черинге райончуткан.

СУЛА

«Орел» — ортумак быжыттыг сорт. Кандашкында удуу ортумак туруштуг. Ужу чытпас болгаш то-глава. Хавыктылгас ортумак. Суга-рылга чок черге ортумак дүжүлү 19,8 центнер. I, II зоналарга рай-ончуткан.

«Сизу» — ортумак быжыттыг сорт. Ужу чытпас болгаш белеи то-глава, аарыгларга удуу быжыг. Ха-выктылары ортумак. Сугарылга чок черге ортумак дүжүлү 17,4 центнер. III зонага райончуткан.

ЧИНГЕ-ТАРАА

I, II зоналарга «Должеское-12», III зонага «Базанское-506», бүгү зо-наларга «Тыва-хоо» деп үш сорта-рын райончуткан. Бүгү зоналарга «Тыва-хоо» деп сорт эң дээр болуп турар. Кандашкында удуу быжыг болгаш ужу чытпас. Чокпак баш-тары чатылчак болгаш механизма-тан агылал ажаап алышкында таарымчалыг. Галаан ортумак дүжүлү 24 центнер.

КАРТОФЕЛЬ

«Мажестик» — ортумак быжыттыг сорт. Чөмө хергелээр, амдынын шынары эки. Дүжүлү ылаатгы өш-ыктыг чылды белик. Кандашкында удуу дык быжыг.

«Примусский ранний» — кончуг эрте быжар. Дүжүлү белик. Крамал-дын ортумак болгаш куу, Ракка алмиса. Далаң чөмөниң ажитлаагы болуру эки.

«Берлинген» — ортумак бы-жыттыг. Амдын өй-тавында, дүжү-дү белик, крамалдын ортумак. Бештин халлавылгө баржаа аа-рыныга алыспаан. Ириниңке бол-гаш үнүш чип амдыраар амтан-нарга таваржы бээр.

Келээ ажыл-агый културалары-нын мындыр сортарынын бүгү шы-нары билип, оларын тааржыр хөвөр-бойдус байдаларга ажылаар чүгүзү.

М. АХАНЯНОВ,

келээ ажыл-агый дүржүлгө стан-

Чехословакияда

Кышкы спорт сезону түлүктөшкөн. Бедик дагдарда курорттарда болгаш турист баазаларында кижилер ам-даа эмжект. Ында дагга хаак спорттун ынак-шылдыгы болгаш ак харлыг бойдустун сонур-гачкылары бар. Олар-биле кады ойнарга хөглүг болгаш солун.

Чурукта: Бедик Татрахтарда.

Фото ЧТК-СЭТА-нын.

ӨРТ АЙЫЛЫН БОЛДУРБАС

Бистия чурттувуста социалист өнтү-хөргөйлү болгаш хамааты-ларын хууа эт-херекселерин бойдустун чайтаар болуу болушунан база өрттөн болгаш өскө-даа айылдан камгалаарына улут кичээлгө салынган.

Өрт айылды органинарнын та-лазынан өрттү баш ууру болду-рас хемчеглерин ап чорударда, өрт айылдын дүрүмүн шыгыны сагырын хамааты киж бөрүзү билген турар ужурут. Оон болу бээр кол чыдааганын болуу-ла хамаатыларын, улуттук бү-дүрүлгө, албан-органнардын чөр-леринин ажылчыларын өрт айыл дүрүмүнүн эң-не ба-луун аргаларын сагывайн тура-рындан болтулар.

Өрт чырык болгаш өлгө-лөк-көлдөрдүн, өтү кичээлгө чок аялганын, өт салып каан пеканы хайгарал чок ка-ганын, шала өжүргөн спичка-ларын, папирос хуудун болгаш өскө-даа аял-бүрү чыдааган-нарды тыпты кедир. Республи-канын чамдык районнарына ба-за Кызыл хоорайга өрт айылы-нын эң-не бөдүн дүрүмүнүн хажытканын өрт болдулар.

Токсузай райондун комбинаты-нын суушкы одакчысы А. Шви-лина печаны одаш, оон экин-нин акыгына мышты оваллап нааш, бамчыныча чана берген. Печка акындан мыш кырыны-че дүшкөн хөмүрдөн өрт үнгөн.

Бо чылдын январьда Каз-Хем районда «Ленинчи өркү» колхоз-тун пилорамазын ажылчылары М. Полежаев, С. Дюндү, В. Поршнев олар пилорама чанынга одак кысып кааш, чорутурда өжүргөй барганын түнелди-ле пилорама өрттөнүп калган. СУ-48 «Тыга тууга» трезини мас-тери Калмыков селсэр Хорбатов-ла докуп калган турбаны факел-биле чыгарып айтышынын бер-геш, өрт дугайында инструкция-биле танышырып кабаанынган хоюдуга чег өрттөнүп калган. Мынзын чиктерини хай-биле адап болуу. Моон алгаш көргө, чамдык бүдүрүлгө чөлдөрдө, колхоз, совхозтарда өрт айылы-нын дүрүмүн хажып турар, а ол организацилаларын удурт-кучулар өрткө үлүр камгалады топ көрөй, анаа бюрократизм-лаамаарыгалыг болуу турар чоруктан, чамдык объекталар өрт айылынга таварып турар.

Интернаттарга, урулгар ас-леринге, стационарлыг эңгелге чөлдөргө одала системалык, чырык болгаш өскө-даа өрт болу-дег чөлдөргө бүдүнү, урулге, урулганын үргүлүч хынал көр. Улут өвсөт от аар уружуга чөд-ир болуу. Өрттү баш ууру бол-дурбаа ону өжүрүндөн кан-чап-даа белен болуу деп түвөнү утпас керек.

Өрт айыл дүрүмүн хажыткан фактыларын чаны-биле артып, ону болдурбас арганы ажылдар.

Л. СТЕПАНЕНКО.

Эртемденнер Тывада

Бо чылдын апрельдин 5-7 күн-деринде Кызыл хоорайга республика-нын школаларына орус болгаш тыва-лыларын башкыларын талазы-биле республиканын ийги эртем-практиктик конференциязы болуп өртөр.

Конференциянын бирин хуунде Тыва АССР-ин Чырымышкын ми-нистри Б. Х. Болдур-оол «Республи-канын школаларында тыва, орус-кызыл болгаш литература баш-кыларын байдалы болгаш ону экинчилер хемчеглер», РСФСР-ин педагогика эртемдерин Академия-нын национал школалар талазы-биле эртем-шынчыл институтунун аге өөредилге секторунун эртелекчи-ли, педагогика эртемдерин канди-дады И. В. Баранников «Орус дыл-национал школаларга башкыларын-нын чугуза айтырыгы», Тыва АССР-ин башкылар билин бедир институтунун директору П. Ф. Пар-шуква «Литература уруктарына коммунист бүдүрүлгө болгаш хей-нигилик ийкейин кижиндерин», филология эртемдерин кандидат-тары Д. А. Монгуш биле Ш. Ч. Сат «Со-вет үеде тыва дылдын төгүлдө-лөп илеткелдерин кылар. Күрүмнүн

Кызыл башкы институтунун бол-гаш республиканын школаларын башкыларын адринчи илеткелдерин кылырлар. Дараазына хунерде ол илеткелдерин, санал-ооналарын чу-гаалжып көөрү үргүлүч болгаш конференциянын киржикчилери Кы-зыл хоорайнын школаларын урук-тарынга алуру.

Бо чугуза эртем практиктик кон-ференциянын ажылында киржири-биле РСФСР-ин педагогика эртем-дерин Академиянын төлөдери, педагогика эртемдерин докторлары А. А. Липаев, Т. М. Караваева, А. Ф. Бойцова олар Тывада чөдир келген. Олар бистия республикага бир ай ажыг үнүн иштинде республиканын школаларында башкыларын ажылы-байдалы-биле болгаш өөреникчилер-нин ийги билг денелер-биле таны-жар, башкыларга ажыктыг сүмелер-ин бээр. Оон аңгыда, Күрүмнүн Кы-зыл башкы институтунун болгаш башкы училенинин ажылы-биле таныжып, школа башкыларын белет-көп турарын шынарын база өөр-нө көр болгаш республиканын шко-лаларына башкыларын ажылынын шы-нарын экинчилерин ийги байла-ларын өөренип көр тускай экспери-

мент школыны шилип алырынга баш-кы институтунун башкыларына дузаны чөдир.

Республикада башкыларын ажылы-акинчилеринче уланган хемчеглер-ажылал кылдынар бо эртем-пра-ктиктик конференцияга белеткел-ажылал чоруп турар. Дүүн күрү-мнүн Кызыл башкы институтунун орус дыл кафедрасы болгаш башкы-лар билин бедир институт респу-бликанын школаларына орус дыл башкыларын белеткелдерин дугайында айтырыгы чуугалажып көрөт башкыларын чөдүлүл хурун ар-тырган.

Республиканын башкыларын ажы-лында үнүн негеддеанге дүүшүр чөгаалжык бау-биле шийтирлээр өңү келген айтырыктар хей. Ийи чыгылар чууга ам-даа бар болуп ту-рары, оларын болуп турар чыда-гааны чууга? Бо болгаш өскө-даа чу-гуза айтырыктарын республиканын башкыларын боттарынын эртем-пра-ктиктик конференцияга чыгып келген, ажыл-агыйы, чөгаалжык бау-биле чуугалажып, өлгө уланган дээштик хемчеглерин ажылал кы-лырлар.

Д. АНАЙ-ООЛ.

ШКОЛАДА МУЗЕЙ ТУРГУСТУНГАН

Бөредилге чылынын эгезинде школага төрөз чөдир өөренип болгуну тургускан. Болгунуң удуртукчу-на Ан-Туруг школалында төвү башкыны Деспи Санзее-на Ондарын томулган. Башкы болгунуң киржикчи-леринге дайып алгаш, төрөз суурунун төвөгүн тур-гузырын, ону чып бижирин база школага музей тур-гузар сурулга-биле аялгандыг эгелген. Ол болгунуң киржикчилери неделада бир уаза чыгып, мурунда кичээлдерге алган даалгаларын канчаар куусеткенин чуугалажып, каз даалгаларын ап, бо үеге чөдир хей ажылды кылгандар.

Төрөз чөдир өөренип болгунуң планын баууар чөд-ир келген ажылынын дугайында чартын чыл өтөдүн үндүргөн. Урулгар аңаа ызымаккайы-биле белеткен-генер. Олар тыга улустуң угулгаларын чуруп белет-кегилген. Ол ышшаң «Чаз Тыва», «Нүш-ажылдык ап-дары холда» деп стелдирин база «В. И. Ленин» деп чуруктуң альбому чыган. Ол ышшаң тыга улустуң шаандагы эт-херекселерин тускай делгелге хажар-канын иштинге белеткел салгылаанар. Оон-биле чөргөшүр концертти база белеткенир.

Болгунуң киржикчилери чартын чыда кылып ча-руткан ажылынын дугайында өтөдүн бээринин чар-лап, чалагалын таратылаан. Чалатканнар болгаш өөр-еникчилер школынын залын долдурулурунканар. Залда олурганнардын аразында суурун хөсчүн чурт-такчызы Дамбуу ирей, М. Бауу, Н. Дорму болгаш өскө-даа бар.

Болгунуң чартын чыл иштинде чорудуп келген ажылы башкы эш Ондар чыгылганнарга таныштырган. Тыга улустун шаандагы кадыг-берге амыралын, хөс-талга азыс демиселин ол төдөргөй чуугалаан.

Дараазында солун концерт эгелген. «Дагың натап дараалгас бис» деп ыры хөдөн куусеткен. Ол ыш-каш «Алдан Мадыр» деп шүктүчү номчан, «Нара-Даг» деп ыры ырлаан. С. Н. Токанын «Араттын сөзүндө» «Шаагы» деп эгелден алган уунак солун болгон.

Бо хүн школа музейинин ажытынганы ол. Музей-да хүн ырынта ажыг аңгы-аңгы экспонаттарын чымы-лганар суурулган көргөн.

Улуг-Хем район.

Д. АЛПЫШ-ООЛ.

Ажыктыг касса

Кызыл хоорайнын социал хан-дырлыга чөргөлө пенсионерлерин дуалажыла кассаа тургустунган. Пенсионерлерге материалдыг дуза чөдир талазы-биле ол улут ролду ойнал турар. Эрткен чылын касса-нын чамдык кижигүнеринге 4956 рубль түнүг 93 урун хуусаалыг чөдир берген. Чөдөнге алган ашпа-

ны-биле үнелг эт-херекселерин: хөп чүр машина, соодукчу, ил-көп аймаан салып алыр болгаш квар-тира септелгенге, олар ыш белеткел чыгарып чарыдап база болуу. Чыгаалгөргө, азырдыкчызы чөдирин Т. Чукина чөдир-биле ба-

зын салып алган, пенсионерлер Ф. Худогова, В. Терехова олар хөп чүр машинаны, В. А. Ниятатов соодукчурун тус-туста салып алган-нар, а А. Зайцева чөдөнге алган аш-паны-биле курорт бар путевка са-лып алган.

Дуалажыла кассаадын кижигү-нүгө кирип алгаш, ууру хуусаалыг чөдирин ажылдаары ажыктыг. Айда ап турар пенсионерин чөдө чыгыс-ла хууу-биле кижигү даламырын төлөөр. Касса кижигүндө үнүп чорутуу апарган таварылгада хажы-рткан даламырын долдуу-биле ал-ган.

Бистия республиканын районна-рын социал хандырыла килдесте-ринге пенсионерлерин дуалажыла кассааын тургузары чууга.

Я. КОЛОДЕЙ.

Редактор Н. И. МУДАН.

КИНО

МАРТ 24-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Отту биссе ажи-лылар» (1-ги сериал) 9.10.50.12.40. «Далайын төлдөр» 2.35. 4.30. 6.25. 8.15. 10.15 тактарда.

«КАЛА-КЕМ»: «Гераклдын эрес чорук» 9.15. 11.15. 1.15. 3.15. 5.15. 7.15. 9.15 тактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Урулгарга дриг-чу-руктар» 9.30. «Салым-чөдүлү ба-рылганы» 10.30. «Отту биссе ажи-лылар» (3-кү. 4-кү сериалы) 12.20. 3.30. 6.30. 9.20 тактарда.

«ВОСТОК»: «Урулгарга дриг-чу-руктар 10. «Алардын дээрбектери» 11.30. 1.15. «Салым кыны» 3. 5. 7. 9 тактарда.

Н. НИКОЛАЕВ.

Хамаатыларнын ажил-агыйларынын кичээнгейинге

Төлөврлг ияаыла камгалады дугайында хойлуңу баууар Курстрахованин инспекция-лары 1966 чылда хамаатыларын ажил-агыйла-рында туугуларын болгаш малдын үсдүн чо-рулуп турар. Усдтун түнелдиге страхование хө-рөдөлдөргө хамаатыларын ажил-агыйларын-га тылсыр.

Айыткан хөдөлдөргө үндөлдөш хамааты-лар страхование төлөврлг кирип ужурут: каззө чөлдөргө—каззө Советтерге:

хоорай чөлдөргө—Курбанканын салбырлары-га, ажаала кассааларыга, Курстрахованин инспекторларына болгаш агентилеринге.

1965 чылда кирибоз страхование төлөврлг (өрен) хамаатылар бирги ээлчеге төлөөр ужурут.

ХАМААТЫЛАР!

Төлөврлг ияаыла камгалады талазы-биле төлөврлг өй-шаада кирип, өрөдөй бээр болурундар. КУРСТРАХОВАНИЕ ЭГЕДЕЛИ.

Оттулар чүүлду белеткел ахар

Оттулар чүүлдер сайгар талазы-биле респу-блика контрарынын чонга, бүдүрүлгелер болгаш албан чөлдөргө удуртукчулары даламын болза 1966 чылда оттулар чүүл хандырылганын талазы-биле дараазында чуруму донтаат-кан:

1. Чонну оттулар чүүл-биле 1966 чылдын август 1-ге чөдир хандылар.

2. Школа-урулгар албан чөлдөргө болгаш амы-дырал-хандырыла организацилаларын 1966 чыл-дын июль 15-ге чөдир хандылар.

3. Улуттук болгаш туугу организацилаларын, электростанция болгаш өскө-даа (албан чөлдө-ринин) оттулар чүүлге негеддеан чылында баштайгы чартында 70 хуурун хандылар бол-гаш артан 30 хуурун дөрткү кварталда ханды-лар.

Эштер! Часкы, чайгы үе—кышка белеткенип алырынын эң-не ак үеи ол. Оттулар чүүл та-лазы-биле аржежк чууга курлавырын чөгүр өй-үнде кылып алынар!

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Акы-дунма социалистиг чурттарда

ПОЛЬША. Варшава. Польша улуттунун 6 муң ажыг бүдүрүлгелери боттары-нын продукцияны Польшага «Час-66» дээр армаркага көргүскөн. Ир-маркага постеринин хевирлерин, три-котаж кылыгыларын болгаш өскө-даа барааннарын делгез.

Ирмаркага 120 муң ажыг киж чөдир. Польшанын «Час-66» деп армарказы март 20-де халгынган.

КУБА. Гавана. Кубанын барым тала-кы Пинар-дель-Рио мөжүзүндө одал-га-биле ажылдар «Маршал» дээр электростанцияны ажылдаа кир-ген. 50 муң киловатт күчүлү баш-тайгы генератор улуттук тогу бер-ген. Бо үеде база үш агрегаттарын өптөп тургузуу турар. Оларын ажы-галга киирери-биле электростан-циянын күчүлү 200 муң киловаттка чөткөн турар. Бо дээрге, Кубада эң күчүлү станция болган турар. Электростанциянын күчүлү моон солгаар 500 муң киловаттка чөдир-рин көрүп турар. Ычкарарда ол Ла-тин Америкада эң күчүлү станция болуу.

«Маршал» совет төлөвлөлдө баууар, совет тускай эртемчилер-нин шүүт техниктиг деткичел-биле тууду турар.

Электростанцияны ажытканы-биле холбоштыр байырлаадыг ми-тинг болган. Анаа каш-каш муң ту-дугулар, цемент заводунун болгаш өскө-даа бүдүрүлгелеринин ажыл-чынары, Маршалдин чурттакчыла-ры киришкен.

ВЕНГРИЯ. Будапешт. Улусчу Венгрия 1919 чылда Венг Совет республи-каны тургусканын чарлаан хуун-ден бээр 47 чыл оюн демделеп ту-рар. Наймсалдын ажылы чон-нары пролетар революциянын маадырларынын хөдөрлеринге венон-тары салган. Венгрия Совет эр-ге-чагырманын төрттүнгөнинин аз-дарыг чыл оюнга холбоштырган.

Вьетнам улустун патриоттуг шимчээшкенин сорулгалары

ХАНОЙ. Март 22. (СЭТА). Америк империалистерге улут, на-ционалды камгалап алыр дөш демиселдин үсдөндө патриоттуг шимчээшкенин угулганын хан-дыры болгаш сорулгаларын дугайында ВДР-ин Национал хуурамын Доктаамал комитети-нин доктаамы мыда парлан үн-дүргөн.

1965 чылдын иштинде бо шим-чээшкениг улут чөдирчилер чөдир адылганын доктаалда демделген турар. ВДР-же үргөд-кчи халдаашкынарын кылып тур-ар америк ужуз чүүлге аар ко-ралдарын таварыштырган. Со-циализмның материал-техниктиг баазаын тургузары үргүлүсөп турган; дайын байдалы тура-жок, чоннуң амыдыралынын ма-

хураалар, митингилер бүдүрүлгелер-ге, школаларга, дээш өөредилге чөлдөргө өрткөлдө.

1919 чылдын чазында венг улус Россиянын улустарынын оон дарыг социалистг революциянын оруу-биле эң-не баштай барганынга бистия салгал чоргаралын турар деп, «Несчадша» солун юбилей-биле холбоштыр бижзөн.

(СЭТА).

тернаалдыг денелди магадыла-тыптар, а культуруг денелсэ бе-доон.

ВДР-ин Национал хуурамын Доктаамал комитети америк им-периалистерге улут, националды камгалап алыр дөш демиселдин үсдөндө угулганын хан-дыры болгаш сорулгаларын тодарат-кан. Ол сорулгалар болза, дай-зынга улут маадырлыг-биле дай-ылдажыр, социализмның мате-риал-техниктиг баазаын тургу-зарын үргүлүсөп болгаш чурт-туг шери, экономиктиг күчүлү бедиринге бүдүрүлгөн көүдө-дир. Улус чон чуртуг ийкейлиг камгалаарына бүрүн шийтир-илг болган турар ужурут деп, доктаалда чуугалап турар.

ПАТРИОТТАР АЭРОДРОМЧЕ ХАЛДААН

ХАНОЙ. Март 22. (СЭТА). Чоон-га чаз Муруу Вьетнамын Хостала армиянын кезектери Барна мөжү-да америк аэродромче болгаш чалча шериглеринн школазынче халдаш-

кын кылган деп, ВНА агентиле да-чыдып турар.

Кыска үеде болган тулчушкунга 220 америк солдаттар болгаш чалча шериглерин 100 ажыг солдаттары

өдүрткен болгаш балыглаттырган, оон иштинде бир америк полковник бар болган. Эзээн каш самолёттарын база чок кылган.

Бирмингенге Джон Голланның чугаазы

ЛОНДОН. Март 22. (СЭТА). Бир-мингенге чүве чуугалап тургаш, Ве-ликобританиянн Коммунистг пар-тиянын чингине секретары Джон Голлан консерваторларын болгаш лейбористерин сонгуда мурунчагы тактиказын сойгалаан.

Бо ийи улут партиялар Англия-нын амгы экономиктиг байдалын чыдааганынын дугайында чууга-ла айтырынын херекке албай тура-рын Голлан демделген. Консерватор-лардан салгап келген бүдүлүк эко-номиктиг байдал биске оонашкан деп лейбористер меделеп турар-дыр. А лейбористер экономиктиг саналгай чорукту хандалаткан деп консерва-торлар чулуруп турар. Оларын кабылдын-лаа шын. Ычкаралгач консерваторлар-даа, лейбористер-даа улуттук хозураашкынын каячп ажып өртөр дугайын ыгыташпайн туралар.

Чылда англи улуттук продукция-нын өсүлдө 4 хуу болуу дээр ийегеле лейбористерин үндөлдөт-

тиген экономиктиг планнарынга ха-маарыштыр Голлан ол санажыла-ларын барында чөгүн демделген. Ийиги өсүлдө чок деп, ол чуугалаан, Бис эрткен чылда чүгө 2.5 хуу не-медде өсүлдөн алган бис.

«Вильсон ону худөвөсө-даа оон политикам бо чылын бүдүрүлгөн кызыгаарлар деп ону чөмөлөп турар бис. Харын оон туржук, чоокку чыл-да ажил-херектерин экинчилеринче угландырган кандыг-даа перспекти-валар Вильсонда чок, ол ышшаң мы-дыг перспективалар Хитте база-ла чок».

Голланнын демделгени: Тургус-тунган байдалдан үштүнүп үнерини чүгө чангыс аргазы бар; пөш-сөктүг күштерге болгаш даштыкы баазаларга үнөр чарыгаларын кы-зылары, чазы тысырынн негед-лерин чингилерин эргежк чууга. Ычкаралгач продукция бүдүрүлгөн калбарты арга улуттук тургус-тунуп келир.

Америк агрессорларнын кара туразында аажылаы

ХАНОЙ. Март 22. (СЭТА). Америк агрессорлар муруну-вьетнам чалча шериглерин оона кадыг-дошкучу-биле аажылап турар деп, «Нян зян» солун бижзөн. Кашан Асхата Хо-стаала армиянын халдаашкыны-дан амы-тын мекеде үнерин орап-далашпайн, америк офицерлер пер-тошкына оларын кызыл турган эзээн каш муруну-вьетнам солдат-тарын ол чөргө болуу алурунган солун чикек кылдыр көргүзүп ту-рар.

Ындыг таварылгалар хаая өвсө, Чалча шериге дыка хөй солдаттар америк агрессорларын кадыг-дош-кун аажылап таварышпаш, америк эжекекчилерге удуу чүгө улус-бияс кады демиселди чорудуп тур-ган, амылгы артып, кижини төлө-түг чоруну камгалап ап болуу деп чүгөн билген дээрли солун айтып турар.

1965 чылда чалча шеригин 113.000 солдаттарынын ырып дескен факт чалча шериглерин солдаттары биле америк агрессорларын аразында чөрдөдөргө киришкен дээрли айтып, Муруу Вьетнама америк агрес-сиянын бүрүн буурап дүшкөн хө-рөдөлөп турар.

Өрт айыл дүрүмүн хажыткан фактыларын чаны-биле артып, ону болдурбас арганы ажылдар.

Л. СТЕПАНЕНКО.

Кызылдың башкы институтунун бот-өөредилгелиг салбыры

Бирги курса дараазында тускай эртемнер аайы-биле студентилер хүлээп алырын чарлап тур:

1. Биология болгаш химия.
2. Математика.
3. Орус дыл болгаш литература.
4. Орус дыл болгаш литература тыва школаларга.

Киреринин экзаменерин ийи бөдүлөп, баштайгы-зын 1966 чылдын март 23-тен 31-ге чөдир, июнь 5-тен 12-ге чөдир дараазында эртемнерге дужаар:

биологиянын тускай эртемниге—химия (аас-биле), физика (аас-биле), орус дыл болгаш литература (бижимел-биле);

математиканын тускай эртемниге—математика (аас, бижимел-биле), орус дыл болгаш литература (бижимел-биле), физика (аас-биле);

орус дыл болгаш литература тускай эртемниге —ССРЭ төөгүзү (аас-биле), орус дыл болгаш литература (аас, бижимел-биле);

тыва школаларга орус дыл болгаш литература тускай эртемниге—ССРЭ төөгүзү (аас-биле) орус дыл болгаш литература (аас, бижимел-биле).

Билиринишкын, допчу намдары, ортумак эртемнин дугайында документизин (боду-биле), чурттап турар черинден база аялгалап турар черинден шыныгаларын, күш-ажыл дептеринин хоолгазын, эмчи шыныгаларын, 3X4 хемчээлди 4 фото-чуруктарын дараазында адресче чорудар:

Кызыл хоорай, пединститут, бот-өөредилге салбыры.